

<http://rcin.org.pl>

T R E Ś Ć

Z N A U K

Chrześcijańskiej—Historyi starego testamentu i ewangelicznej,
Geografii—Arytmetyki—Moralney elementarney—Gram-
matyki polskiego i łacińskiego języka—Wymowy—Poezyi
i Literatury powszechney—Literatury starożytney—Geo-
metry—Trygonometry—Algebry—Logiki—Historyi natu-
ralney—Fizyki—Moralney wyższej—Geografii i Histo-
ryi staro i nowożytney—Prawa natury—Ekonomiczno-
cywilno-politycznego—Narodów—Polityki—z języków:
greckiego, łacińskiego, rossyjskiego, francuzkiego, nie-
mieckiego i rysunków.

*W ciągu roku szkolnego 181⁸, w Gimnazjum
Gubernii grodzieńskiej w Swistoczycy*

INSTYTUT

BADAŃ LITERACKICH PAN

BIBLIOTEKA

PO-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72

tel. 25-08-83

da w a n y c h,

*z których Uczniowie tegoż Gimnazjum publiczną sprawę
zdawać będą w dniach 28. 29. Czerwca 1819. roku.*

W W I L N I E

DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO TYPOGRAFA.

<http://rcin.org.pl>

Dozwala się drukować pod tym warunkiem, aby po wydrukowaniu nie pierwszej wydawać zaczęto, aż będą złożone w Komitecie Cenzury exemplarze książki tey: ieden dla tegoż Komitetu, dwa dla Departamentu Ministerium Oświecenia, dwa exemplarze dla IMPERATORSKIEY publiczney Biblioteki, i ieden dla IMPERATORSKIEY Akademii Nauk. Dan w Wilnie 1819 dnia 2 Czerwca.

C. Golański.

NAUKA RELIGII

dawana przez X. Ignacego Borowskiego.

K L A S S Y N I Ż S Z E.

O cnotach, w których się zamyka cała Religia, i jakimi są: wiara, nadzieja i miłość.

O czterech częściach, do których się ściąga cała chrześcijańska nauka.

O Składzie Apostolskim ze szczegółowem objaśnieniem każdego artykułu.

Wyszczególnienie prośb modlitwy pańskiej, z wytłumaczeniem znaczenia każdej prośby.

O Przykazaniach boskich i kościelnych, oraz o świętych Sakramentach, z uwagami objaśniającemi każde przykazanie i każdy Sakrament.

K L A S S Y W Y Ż S Z E.

O Religii w powszechności, cel, potrzeba i wielki wpływ Religii na dobro towarzystwa ludzkiego. Światło przyrodzone, iakiem jest rozum, nie jest dostateczne samo z siebie do nauczania czci winnej B gu, a tém samém Religii.

O potrzebie objawienia boskiego.

O Religii chrześcijańskiej, świętej i jej powadze, prawdzie i nauce względem tajemnic i we względzie moralnym.

O księgach, w których się zawiera nauka chrześcijańska, i o pisarzach tychże ksiąg.

O modlitwie w ogólności i znaku krzyża świętego.

Rozbiór modlitwy pańskiej, pozdrowienia anielskiego, i składu apostolskiego.

Uwagi nad tajemnicami Mszy św. usługującymi i przytomnymi tej świętej ofierze.

ODDZIAŁ DRUGI.

Historya Kościoła Rzymsko-Katolickiego.

Wstęp do historyi treść, podział i potrzebę iey zawierający.

EPOKA PIERWSZA, obejmująca życie JEZUSA Chrystusa — Dzieje Apostołów — Obyczaje pierwszych Chrześcijan — Pierwsze Chrześcijan prześladowanie pod Neronem. — Zburzenie Jerozolimy do roku 70 Ery chrześcijański.

EPOKA DRUGA obejmująca prześladowanie Chrześcijan — Wzrost chrześcijaństwa — różne odsczepieństwa — wyliczenie Pisarzów kościelnych i obyczaje Chrześcijan od roku 70 do r. 312 Ery chrz.

EPOKA TRZECIA obejmująca wzrost Chrześcijaństwa na zachodzie, wschodzie i w różnych narodach — Rozmaity stan Kościoła — Obyczaje Chrześcijan — Różne odsczepieństwa — różne zakłady religijne i wyliczenie sławniejszych Pisarzów kościelnych do piętnastego wieku Ery chrześcijańskiej doprowadzona.

NAUKA CHRZESCIIANSKA

w Kazaniach miesięcznych zawarta.

O nauce Religii: która będąc nypierwszém światłem rzucającem w serce nasiona prawdziwey pobożności, nypierwszą dla młodzi i najmilszą być powinna: ponieważ nie tylko ściśle ma związek z innymi naukami, jest nadto zasadą na której się opiera cała oświata.

O prawdziwej pobożności: co to jest prawdziwa pobożność? i jaką być powinna, aby była godną Boga, człowieka i społeczności w której żyjemy.

O sprawiedliwości: jaką każdy człowiek względem siebie rządzić się powinien, co to jest być sprawiedliwym względem siebie? i jak szczęśliwe s takowej sprawiedliwości wynikać skutki.

O dobrém czasie używaniu: że nic nad czas nie ma ważniejszego, i nic nad czas nie jest godne większej troskliwości.

O poskramianiu własnego humoru: że humor własny gdy nie będzie poskramiany, staje się źródłem wszystkich nieprzyzwoitości, i do największych występków ruynujących pokój i zgodę między ludźmi doprowadza.

O miłości własnej: że miłość własna aby była rozsądną, zasadać się powinna na żywym czuciu godności przyrodzonej i nadprzyrodzonej człowieka, na przyzwoitem oświecaniu własnego umysłu, na uzbraianiu serca przeciwko zarazie występków między ludźmi zagęszczonych, na nabywaniu słusznemi sposobami sławy i majątku, naostatek na rozsądnem dóbr używaniu.

O miłości bliźniego: że prawo miłości bliźniego wszystkich ludzi obowiązuje wzajemnie się kochać, wspomagać, ratować i cieszyć; są to obowiązki, w których wykonaniu miłość bliźniego okazywać się powinna.

O Religii chrześcijańskiej: jak wielki ona ma wpływ na stan szczęśliwy narodów, na dobro społeczności ludzkiej, i od jak wielu nieszczęść broni te narody, w których święte jej przepisy wiernie są wykonywane.

O prawdziwem na ziemi szczęściu człowieka: które zawisło na pełnieniu dobrych uczynków, wewnętrzną zaręczającą spokojność, i wzmacniających szczęście między ludźmi.

K L A S S A P O C Z A T K O W A.

Uczniowie tej klasy w godzinach klasycznych ćwiczyli się w czytaniu polskiem, łacińskiem, rękopismów polskich, i fermie

charakteru; po domach przez dozorców swoich uspasabiani byli do klasy I. z tych początków zdawać będą przed publicznością sprawę.

MORALNA NAUKA, ARYTMETYKA, GEOGRAFIA i KALIGRAFIA,

dawane przez Grzegorza Szulskiego K. F.

M o r a l n a N a u k a .

Klasa I. Czego uczy moralna nauka? Jakie potrzeby mają dzieci? W czém się nie obedydą bez pomocy? co się im należy od Rodziców? czego także potrzebują Rodzice? co Rodzicom swoim powinny dzieci? — Ze dzieci powinny Rodzicom i Przełożonym swoim posłuszeństwo, uległość, uszanowanie, wdzięczność i pomoc ludziom też podeszłego wieku — kiedyż się nayłatwiej do tego usposobić mogą? iak zwykle dają się poznać dzieci posłuszne, szanujące i zawdzięczające swym Rodzicom i Starszym? co zyskują krnąbrne, kłamliwe i niewdzięczne? — Z dobrego postępowania dzieci co następuje, dalszą będzie materyą tłumaczenia się uczniów tej klasy. Naostatok o pracy, o iey różności, o skutkach z próżnowania wynikających, i o potrzebie szukania nauki.

Klasa II. Czego potrzebuje uczeń od Nauczyciela? czego Nauczyciel od ucznia? co się iemu należy od Nauczyciela? temu wzajemnie uczeń co powinien? iak się sprawnie uczeń pełniący swą powinność? czego sługa potrzebuje od Pana? i co iemu wzajemnie powinien sługa? przez co złą sprawę od dobrej rozeznąć można? co pomaga, a co naybardziej przeszkadza do życia cnotliwego? czy potrzeba nauki o pożyciu z ludźmi? cała moralność iaką ludziom cnotę naybardziej zaleca? co jest sprawiedliwość? co człowiek winien sobie przez sprawiedliwość? co to jest mieć ludzkość? co człowieka do ludzkości pociąga? skąd pochodzi litosć i kto się naywięcej litnie? iak nieludzkość i twardość serca naganna? iak prawda? rzetelność, szcerość, otwartość, szacowne cnoty w społeczności?

Z A r y t m e t y k i.

Klasa I. Uczniowie tej klasy wytłumaczą: co jest wielkość, arytmetyka, jedność, liczba ogólna, mianowana? na czém się zasadza sztuka liczenia? własność i sposób wyrażania ułamków dziesiętnych? wyłożą prawidła dodawania, odejmowania, mnożenia, dzielenia, oraz własności takowym działaniom służące w liczbach prostych i dziesiętnych i różnorodnych.

Klasa II. Co jest ułomek pospolity? co jest licznik, mianownik, ułomek właściwy, niewłaściwy, całościowy, oznaczający wieloraz? wielorako się powiększa, pomniejsza, kiedy nie odmienia swej wartości? prawidło gruntuiące się na powyższej zasadzie, sprowadzania ułamków do jednakowego mianownika, i zmniejszania wyrazów ułamku.— Porównanie ułamku z równymi licznikami lub mianownikami i przeciwnie — iak zamienić całość na ułomek — dodadź ułomek do całości—zamienić całość i liczbę daną na taki ułomek, któryby miał za mianownika liczbę daną—ułomek pospolity zamienić na dziesiętny? — Jaki sposób dodawania, odejmowania, mnożenia, i dzielenia ułamków pospolitych i dziesiętnych? Co jest stosunek arytmetyczny, geometryczny, złożony, podwójny, potrójny, dwumnożny, trójmnożny, dwudzielny, trójdzielny? — Co proporcya arytmetyczna, geometryczna, ciągła w obu względach? ich własności, odmiany geometryczney—Reguła trzech prosta, odwrotna, składowa w obu razach—reguła spółki, procentu i jego odtrącania—Sposoby zamiany monet krajowych na obce, i wzajemnie.

Z G e o g r a f i i.

Klasa I. Ogólny wykład geografii, polityczney, matematycznej, fizycznej—nazwisk szczególnych i geograficznych—Jakie jest położenie, granice, rozległość, ludność Europy? Jakie w niej góry, przylądki, wulkany, wyspy, półwyspy, morza, cieśniny morskie, jeziora, rzeki, kanały spławne, klima, plody, podział, rządy, religiiia? co w szczególności o cesarstwie rossyyskiem, królestwie polskiem, ścisło neutralnych miastach, jako Krakowie i t. p. jest wiadomé? co o

królestwie pruskiem, cesarstwie austriackiem — królestwach : szwedzkiem, duńskiem, angielskiem, francuzkiem, niderlandzkim, hano-werskiem, bawarskiem, Szwaycaryi, królestwie lombardzko-we-neckiem, państwie papiezkiem, królestwie neapolitańskiem, cesarstwie tureckiem, królestwie hiszpańskiem, portugalskiem? Także o księstwach.

Klasa II. O Azji, Afryce, Ameryce i Australii w ogólności — o kraiach w tych częściach ziemi położonych, a w szczególności co do granic, położenia, rozległości, podziałów, ludności, języków, oby-czajów, nauce, rządów, religii, płodów naturalnych i t. d. według dzieła P. Steni Profesora Gimnazjum berlińskiego dla użytku mło-dzieży polskiej na oyczysty język przełożonego.

Z K a l i g r a f i i.

Prawidła celniejsze pisania wzorowego, obu klas uczniowie z pamięci opowiedzą, i formy własnoręczne okażą.

GRAMMATYKA POLSKO-ŁACIŃSKA

dawana przez Justyna Chruckiego K. F.

K L A S S A I.

Czém się ludzie różnią od zwierząt? iloraka jest mowa, i czy jednaka iey zrozumiałość między wszystkimi ludźmi? iaka jest pomoc do tego? co jest i iloraka grammatyka? co ułatwia poznanie języków obcych? w czém łacina podobna polsceżyźnie, a w czém od niey różna? co są znamiona pisarskie? i które z nich są wspólne polsceżyźnie z łaciną, a które każdemu z tych języków szczególne? i na co się piszą? iakie są powszechniejsze prawidła wymawiania? na wiele części dzieli się mowa polska i łacińska? okażą w przykładach te części mowy, i każdą z nich nazywać będą polskiem i łacińskiem nazwiskami, im właściwemi — Przykłady mowy z wykrzyknikami, przymkami, spoynikami, i uwagi nad niemi — iakie okoliczności

wyrażają przysłówki? — Przykłady na to z uwagami— co jest imię i wielorakie? co jest i na czém się zasadza stopniowanie, rodzajuowanie, liczbowanie i przypadkowanie imion? różne imion nazwiska i na to przykłady—O zaimku, o słowie i jego odmianach, i przyczynach tych odmian—co jest imiesłów i iloraki? co się rozumie przez formy grammatyczne? co są wyrazy foremne a co nieforemne? wiele jest form polskich i łacińskich, tak na imiona, iak na słowa i które są? co jest składnia i iloraka? co jest szyk, iloraki i iakim porządkiem idą wyrazy w szykowaniu grammatyczném? Między którymi częściami mowy zachodzi składnia zgody i rządu? przykłady na to polskie i łacińskie.

W y p i s y ł a c i Ń s k i e.

Tłumaczyli wyiątki z Autorów klassycznych, z rozbiorem grammatycznym, o posłuszeństwie, przychylności, uszanowaniu, należney wdzięczności Rodzicom, i wszystkim osobom Starszym, tudzież bayki z Fedra.

Cwiczenia domowe uczniów tej klasy, ściągające się do wprawienia ich w użycie łatwe prawideł ięzyków polskiego i łacińskiego, na piśmie wykonywane były.

K L A S S A II.

Po których cechach poznaiemy rodzaje imion polskich? rzeczowników żywotnych? i iakie jest na to powszechne prawidło? czyli imiona duchów, bóstw pogańskich, oraz narzędzi w grach używanych należą do tego prawidła? dla czego imiona polskie odmieniają rodzaje w liczbie mnogiej, i iakie może być prawidło na tę odmianę? po czém poznaią się rodzaje rzeczowników nieżywotnych, tudzież nieżywotnych, żadney płci nieznaczących? iakie jest prawidło na rodzaje przymiotników polskich? iakiego są rodzaju zaimki, nazwiska głosek i inne wyrazy za imię wzięte? dla czego znaiomość rodzajów polskich ułatwia poznaię rodzajów łacińskich? iaka zachodzi różnica między polskimi a łacińskimi przymiotnikami co

do zakończenia rodzajowego? rodzaje rzeczowników nieżywotnych czy są trudniejsze w łacinie do poznania, i skąd wynika różność rodzajów imion łacińskich mających jedno zakończenie? na ułatwienie tej trudności, i jakie są sposoby? które są reguły powszechne, a które ogólne na poznanie rodzaju w imionach łacińskich nieżywotnych? ilorakie jest stopniowanie przymiotników w polszczyźnie i łacinie? wiele jest stopniów znaczniejszych? iak się stopniują przymiotniki polskie i łacińskie, foremne i nieforemne? co są i które przedniejsze postaci grammatyczne? iak się dzieli przypadkowanie polskie i łacińskie? uwagi nad każdą formą polską i łacińską? W przypadkowaniu łacińskiem na wzor greckiego iak się kończą niektóre przypadki? przypadkowanie imion łacińskich nieforemnych i ułomnych— co wiedzieć potrzeba w powszechności i szczególności o formach czasowania polskiego? w czém czasowanie łacińskie podobne do polskiego, a w czém różne? które czasy łacińskie i dla czego naybardziej uważać trzeba? czasowanie słów nieforemnych i ułomnych — co jest pisownia? co znaczy w szczególności każde znamie pisarskie? ilorakie są samogłoski? gdzie, które i dla czego się piszą? które są prawidła pisowni wspólne łacinie s polszczyzną, a które szczególne?

W y p i s y ł a c i ń s k i e,

Przekładali na ięzyk polski wyiątki z Cyclerona, Seneki, Plutarcha, do moralney nauki stosowne; z Korneliusza Neposa życie Arystydesa: bayki z Fedra i listy Cyclerona.

W przekładaniu grammatyczném wyiątków ięzyka łacińskiego na oyczysty, czyniony był rozbiór łacińskiego ięzyka sposobem wskazanym w przydatku do Grammatyki narodowey na klasę pierwszą: tudzież troista składnia szczególniey zastanawiała uwagę uczniów tej klasy: mieli przytém podawaną wiadomość, ile potrzeba tego wymagała, o rzymskich i greckich zwyczajach, urządach i ustawach — Z polskiego ięzyka na łaciński, przekładali różne zdania moralne z Autorów klassycznych wybierane, i podawane w ięzyku oyczystym, a przekładanie to foremnie przepisywali.

LINGVAE ET LITTERATURA ANTIQUA.

Quae per annum hunc erudiendis iuuenibus impenderentur, cum eorum nunc ratio reddenda est: duo hic, ut videtur, commode quaeri possint; quid didicerit iuuentus, et quomodo. Nimirum in litterarum antiquarum studiis, quatenus in Gymnasio procedere liceat, autorum veterum interpretatio, ars latine scribendi, Grammatica, et ceterae quaedam Philologiae partes, omne exercitationum iuuenilium curriculum circumscribunt. Quibus vero in singulis tradendis, ratio haberi debeat classium; scilicet, ut a minoribus gradatim ad maiora procedatur. Idque in lectionibus disponendis obseruatum; sicut ex programme hoc censere licebit.

C L A S S I S III.

L I N G U A L A T I N A.

In studiis his, de quibus agitur, primus assignatur locus Grammaticae: hanc in quocunque autore vetere legendo, hanc in scribendo primam duce[m] habemus. Ab hac in classi tertia, quae litteras antiquas aggreditur, initium ductum est; ad eamque anni fere integri studia puerorum collata. Ne tamen existimet aliquis; in praeceptis ex libello quodam iuuentuti mandatis nos acquiescere: nam cum lectione librorum Grammatices regulas coniungere, operae pretium erat. Huic vero usui ex Eutropii breuiar. Libe. II. Iustini Histor. Liber II. et Terentii, quae Adelphi inscribitur Commoedia, Vlnae in usum scholarum edita, arrogata fuere.

Nec Grammatices capita nonnulla, quibus iuuenes in arte hac subleuari posse haud ambigeretur, praetermissa. Libelli tantum Grammaticam dico, vilius intromittendi in ludum religio erat; quod artem hanc ex libro pueros pessime discentes semper vidi. Nam cum in verba autoris, ut facile fert aetas puerilis, non in res verbis subiectas animum intendant: pro rebus intellectis prudenter enarrandis, inania verba ex memoria temere tactantes, pensa sua accurare vident

tur. Ut incommodo huic obviam irem, Grammatices regulis in medio positis, hisque perpensis ac dilucidatis, congrua exempla, classicis ex auctoribus deprompta, suggerenda esse putavi; atque ea, in vernacula lingua dictata, ut calamo excipiantur pueris tradenda; a quibus in aedium solitudinibus latine versa, in scholam, velut aleam laudanda, castiganda referrentur. Hac ratione, quae separatim tradideram Grammatices capita, in exemplis exhibita sunt; quae singillatim hic enumeranda esse censeo. Itaque expositum erat: de vi et significatione casuum. de personis quae nominum propriae sunt. de natura et usu pronominum. de adiectivo neutro. de numero et personis in verbis. de participiorum natura et constructione. de generibus verbi. de temporum et modorum, siue verbi flexu, siue periphrastice exprimi solitorum, numero, significatione et usu. de usu infinitivi cum accusatio. de natura particularum. Denique de regimine verborum pauca subiecta erant, id quod melius ex lectione librorum comparatur. De prosodia latina et de arte metrica ceteris copiosius actum erat: ne tamen magna regularum congerie memoriter ediscendarum pueros vexarem, praeceptis generalioribus diligentius examinatis, reliqua praxi erudini.

L I N G U A G R A E C A .

Quam rationem in Latinae linguae institutione, eandem in Graecae sequuti sumus: quippe quae Grammatices praecepta animo imbibissent iuvenes, ac e ludo domum extulissent: eadem ut ipsa, ad exempla traducta, domo in ludum reduxissent, procuratum est; nec non, ut eadem in excerptorum, usui iuventutis Graecae discantis Fr. Jakobs curis exornatorum, interpretatione sibi comparassent, operam datum. Cursus autem primus ex libello laudato ad huius generis lectionem propositus fuit. Ex Grammatices autem studio capita seqq. de litteris. de vocalium mutatione respectu declin. et coniug. de vocalium contractione respectu concursus. de vocalium abiectio. de consonantium mutatione respectu formationis, tum respectu connexionis. de spiritibus. De vocibus respectu earum flexibilitate, in quo: de articulo, de pronominum et nominum diuisione et declina-

tione (terminatione genitiuorum formae 3tiae et genere substantiuorum omissis vel potius in aliud tempus reseruatis) de motione adiectiuorum. de comparatione. De verbo, in quo de augmento. de littera characteristica. de deductione temporum. de coniugatione verborum activae, passivae et mediae vocis, tum verborum in μ (mi) desinentium.

CLASSIUM TRIUM SUPERIORUM STUDIA.

Auctorum classicorum interpretatio. ars Latine scribendi. Philologia.

Classium trium IV. V. VI. studiosi imprimis ad auctorum classicorum Poëtarum et Prosaicorum interpretationem animum appulerunt. Quoniam vero legimus et interpretamur auctores veteres ea mente, ut legentes ea cogitemus et sentiamus, quae ipsi auctores in scribendo cogitarunt, quae senserunt: adeoque in auctore ad interpretandum sumpto, vis et significatio verborum excutiebatur. poeticae aliorumque orationis generum discrimen et cuique propria indoles examinabatur. tum quomodo auctoris verba sunt connectenda. nec figurae orationis neglectae iacebant. et perspicuitatis, ordinis venustatis atque elegantiae, cum orationis uniuersae, tum singularum imaginum ratio habebatur. nec sententiarum nexum respicere, nec auctoris consilium obseruare negligebatur. tum ad res historicas, antiquarias, mythologicas, quae ad illustranda loca immensa sunt necessaria, repetendas et enarrandas quam maxima cura adhibebatur.

Ars Latine scribendi non tam praeceptis quam praxi vel usu tradita. Etenim siue loca quaedam ex auctoribus Latinis precepta et in linguam vernaculam fere ad verbum translata, in Latinam retro vertenda discipulis proponerentur: siue ad propositas quaestiones respondendi munus iniungeretur; eadem a studiosis elaborata et collata in scholam, cum sub examen traherentur, ad regulas artis scribendi tradendas perpetuo occasionem praebebant.

Cum lectione et arte scribendi coniunctae fuere Philologiae partes seqq. Mythologia, Historia Graecorum litteraria, et Antiquitates

Romanae. Quod ad Graecae linguae institutionem spectat, fatendum est, in lectione et interpretatione, fines Grammatices excedere vix licuisse. Impetranda tamen venia est; quod in eo, cum multitudinis ceterorum studiorum, tum paucitatis temporis ratio habita erat: etiamsi in posterum temporis, in hac etiam litterarum parte, aliis ingressuros, quod non sine ulla spe sumus, praedicere haud pudeat. Nunc, quae speciatim traderentur in unaquaque classi, recensebimus.

C L A S S I S IV.

Ad interpretationem proposita fuere quae seqq.

I. M. Tullii Ciceronis de Amicitia liber, qui dicitur Laelius.

II. Virgilii Bucolicarum Eclogae I III V. VII. IX.

III. Ovidii Metamorphoseon Lib. IX. fab. 1. 4 Lib. X. fab. 1. 2. 3. 5.

IV. Chrestomathia Graeca Jakobsii Coursus IIus. Praeterea

Coniugationes saepissime repetebantur.

V. Styli latini formandi causa, excerpta ex Ciceronis librorum philosophicorum, Plinii secundi epistolae quaedam, ex Valerio Maximo passim loca electa, in Polonicam linguam translata, latine scribenda discipulis semel per hebdomadem tradita fuere.

V. Ex Mythologia Graecorum et Romanorum latino sermone exponebantur res seqq: de originibus et causis Mythorum in genere. de religionum causis praecipuis quae deorum notiones et cultum generarunt. de polytheismo. de deorum attributis. de Theogoniis et Cosmogoniis. de origine mythorum, qui heroici dicuntur. quando mythi in mera poetarum ornamenta abierunt. de mythis Homeri, Hesiodi, Lyricorum, Tragicorum. de causis praecipuis corruptae Historiae mythicae. in mythis interpretandis aetatum ac populorum discrimen haberi debet. Mythi antiquissimi de origine mundi et deorum. recens deorum maiorum: Jupiter. Juno. Neptunus. Vulcanus. Apollo. Minerua. Mars. Venus. Mercurius. Diana. Vesta. Ceres. Denique de Musis.

C L A S S I S V.

I. Virgilii Aeneidos Liber IIus.

II. M. Tul. Ciceronis oratio pro lege Manilia.

III. Ex Liuii Lib. XXI. excerpta, legebantur.

IV. Ex Jakobsii excerptis Graecis, Geographicorum quae inserta reperiuntur, pertractabantur.

V. Quod ad stylum excolendum pertineat: partim de vernacula in latinam linguam excerpta, ex libris supra (sub. clas. IV.) laudatis, transferenda dabantur: partim ad quaestiones propositas scriptis proprio Marte confectis respondebant discipuli, idque semel per hebdomadam faciebant.

VI. Historiam Graecorum Litterariam de classico doctissimi God. Ern. Groddeck opere didicerunt. Neque hic capita rerum describi volui: quod ipsum opus cuilibet inter nostrates, vel mediocriter docto, est notissimum: nisi id monendum sit, in Historia Philosophiae nos substitisse.

C L A S S I S VI.

I. Classis huius studiosi legebant et interpretabantur, nec ad mensuram carminum animum non adiacientes, 2. Horatii Flacci Odarum librum primum.

II. Tit. Liuii librum XXII.

III. C. Vellei Paterculi quae supersunt ex Historiae Romanae voluminibus duobus.

IV. Tyrtaei quae restant carmina.

V. Ex laudato Jakobsii libello inserta ibi mythologica excerpta.

VI. Styli Latini excolendi gratia, rarius ex vernaculo in sermonem latinum excerpta, supra citatis similiter, transferebant classis iam sextae discipuli: saepius proprio Marte ad propositas quaestiones respondendi periculum faciebant, utrumque semel per hebdomadam fiebat.

VII. Ex Antiquitatibus Romanis excusserunt capita seqq. de significatione vocis Antiquitatum Graecarum et Romanarum. de Italiae populis et Romanorum originibus. descriptio urbis. Romani imperii descriptio. Generalior Reipublicae Romanae per singulas aetates descriptio historica. singularis ciuitatis Romanae descriptio. de Re-

gibus. de Senatu. de populo. de diuisione in patronos et clientes. de diuisione populi secundum Tribus, Curias, et Classes. de iuribus populi et civitatis. de modis ius ciuitatis consequendi et amittendi. de iuribus Sociorum et Prouinciarum. de Coloniarum iuribus. de iure Latii, Italico, municipiorum. de Legislatione. de comitiis in genere. de magistratibus. de re iudiciaria. de religionibus. de templis, aris, sacerdotibus. de cerimoniais sacrorum. de feriis et diebus festis. de sacrificiis, eorumque requisitis. de ludis.

WYMOWA, POEZYZA i LITERATURA POWSZECHNA,

dawane przez Symona Puszkarczewicza Filozofii Magistra.

K L A S S A III.

I. G R A M M A T Y K A.

W uwagach nad mową ludzką zastanowiwszy się *w ogólności*, co wszelki wyraz znaczy, iako też *w szczególności*, co obejmuie, imię, zaimek, słowo, imiesłów, przysłówki i t. d., oraz iakie ich było następne w mowie tworzenie się, rozbiegano potém: iakim sposobem dochodzimy znaczenia wyrazów *przenośnych*, *ogólnych*, lub *powszechnych*, *złożonych*, *rozłącznych*, *cudzoziemskich* — Te zapytania pojedynczo przebiegając, wyłożono iod, przyczyny i zasady wszelkiego rodzaju przenośni tak z niedostatku właściwych wyrazów, iako też z chęci ozdoby mowy użytych; wyszczególniano 2re, użycie wyrazów wieloznacznych; 3cie wskazano co są wyrazy złączne (*concreta*), rozłączne czyli oderwane (*abstracta*); 4te objaśniano wyrazy cudzoziemskie, i przyczyny wprowadzania ich do mowy polskiej; naostatek dochodząc źródła wyrazów złożonych, wykładano prawidła Ety-mologii, dając w niej dwoistą bacność na iednakość głosek, i na podobieństwo znaczenia między pierwotnemi a pochodnemi wyrazami.

mi— Od wyrazów ięzyka uważanych za osobną przechodząc do jego składni, wymieniono części przedniejsze do każdej myśli wchodzące, iakoto: przedmiot (*subjectum*), słowo (*verbum, copula*) i rząd słowa czyli obiekt (*praedicatum, attributum, adjectivum*); daley wyłożono potrzebę końcowych odmian w ięzyku; następnie użycie postaci grammatycznych, albo dla harmonii mowy, albo dla iey dobitności i mocy używanych. Do tych uwag przydano naukę o lloczasie i Wierszopistwie polskiem— Nakoniec o czytaniu xiążek, rozdział do poięcia uczących się zastosowany.

C W I C Z E N I A D O M O W E.

Po ukończeniu prawideł wierszopistwa, uczniowie ćwiczyli się w składaniu wierszy, a mianowicie baiek, które dla wprawy na ćwiczenia domowe w klasie opowiadano, a które w domu wypracowane, składać byli powinni— Ćwiczyli się ieszcze w mowie wolney pisaniem w rozmaitych materyach listów.

III. W Z O R Y.

Na wzory uczniom były podawane wyiątki z dzieł sławniejszych pisarzów polskich tak z tłumaczenia iako też oryginalne— a dla ogólnego rysu dzieiów oyczystych, poznania cnot, zasług i szacunku znakomitych przoóków, w drugim półroczu ukończono śpiewy historyczne własnego narodu.

K L A S S A IV.

I. W Y M O W A.

Po ukończeniu prawideł grammatyki powszechney przechodząc do Wymowy, Nanczyciel podał uczniom tej klasy określenie tej nauki; wyłożył następnie, iż w iakiemkolwiek zgromadzeniu mówca do publiczności rzecz czyni, naypierwszą zasadą pisma iego byđ powinno: ied zebranie i wynalezienie myśli; 2re przywoity ich kierunku i porządek; 3cie odmalowanie ich wyrazami stosownie do roz-

sądku, czucia i smaku—Mówiono zatem: o wynalezieniu (*inventio*), rozkładzie (*dispositio*), i wystowieniu (*elocutio*)—*Co się tycze pierwsze- go*: przepisy retoryczne nie zdołają zastąpić niedostatku myśli i nau- czyć sposobu rezonowania, jeżeli komu natura odmówiła swoich da- rów; *mniemane* więc dawnych mieysca popolite niczego nas nie uczą.—*Co do drugiego*: mowa krasomowska zawiera w sobie wstęp (*exordium*), założenie (*propositio*), opowiadanie (*narratio*), potwier- dzenie (*confirmatio*), zbiianie przeciwnych dowodów (*refutatio*), na- koniec domówienie (*epilogus*); do każdej z tych części podawszy sto- sowne uwagi przystąpił nauczyciel do wystowienia—Dobre wystowie- nie polega na gruntowney znościomości języka, składu okresów i zna- iomości figur. Tu się mówiło: 1 od o Stylu w ogólności, o rozma- itych przymiotach myśli, a w szczególności na czém zależy *iasność, prawdziwość, górność, moc, zwięzłość* i inne estetyczne przymioty. 2 re o Peryodach, w szczególności zaś o ich składzie, przymiotach, wa- dach przeciwnych dobremu tłumaczeniu się z naszych myśli; objaśnia- no takwe uwagi na przykładach z rozmaitych dawnych i terażniey- szych pisarzy branych—A stąd o Stylu *ucinkowym i peryodycznym* z uwagami nad ich użyciem.

Nakoniec, o naturze figur retorycznych, dzieląc ie na postaci wynikające z imaginacyi, a w szczególności wykładając, co jest: *Me- tafora, Metonimia, Synekdoche, Allegorya*; *porównanie, stopniowa- nie wyobrażeń, omówienie (periphrasis), opisanie Antyleza*; i na po- staci wynikające z namiętności, tłumacząc, co jest: *hiperbola, iro- nia, apostrofa, prozopopeia, powątpiewanie (dubitatio), przemilczenie (reticentio), oczekiwanie (expectatio)* i t. d — Do tych retoryki pra- wideł przydano ieszcze uwagi o wymówieniu czyli deklamacyi, ia- ko zawierającej przepisy przyjemnego i miłego wydania w głosie na- szych myśli.

II. P O E Z Y I A.

Powziawszy ogólne wyobrażenia o Poezyi, a mianowicie, iakie wyobrażenie przywιάzywać powinniśmy do tego wyrazu Poezyia—iaka jest istotna zasada poezyi, i na czém zależy iey różnica od prozy — co może bydź rzeczą, albo przedmiotem poezyi, i w iey wyborze ia-

kie przepisy zachować należy — iaki jest styl właściwy poezyi — iaki może być polział poezyi na iey główniejsze rodzaje — Następnie uczyli się o EPIGRAMMATACH, NAPISACH, NAGROBKACH, O POEMACIE SIELSKIEJ, O BAYKACH I POWIEŚCACH POETYCZNYCH.

III. W Z O R Y.

Wzory są objaśnieniem prawideł i do ich ugruntowania, oraz do ukształcenia dobrego smaku naywięcey się przykładają — Nauczyciel przeto starał się podać naypiękniejsze mów wyiutki, których uczniowie na pamięć się uczyli, wprawuiąc się przy tém do naturalney, stosowney do myśli i tonu pisma deklamacyi.

IV. W Ł A S N E R O B O T Y.

Cwiczenia domowe zaczęły się od rozmaitych opisów znakomitych wypadków i czynów ludzi, mianowicie z dzieiów oyczystych wybieranych, które w klassie opowiadane na piśmie ułożyć obowiązani byli uczniowie — Wprawa potém do pisania wierszy, i naostatek układanie mów w materyach, iakie bydy mogły dla poczynaiących pisać nayłatwiejsze, były częścią zatrudnień szkolnych.

K L A S S A V.

I. W Y M O W A.

Po ogólnych uwagach nad wymową, następnie mówić wypada o rozmaitych iey podziałach, zważaiąc, iakie przepisy mogą służyć każdemu rodzajowi w szczególności — Takowy podział u dawnych był na trzy rodzaje: ROZTRZĄSAJĄCY, SĄDOWY, OKAZUJĄCY; do nich przydać ieszcze należy, rodzaj kaznodziejski, któryśmy początkóm chrześcijaństwa winni, a który w dzisiejszych czasach stanowi nayświetniejszą gałąź Wymowy — Lecz o tym ostatnim namieniwszy tylko historycznie, a zostawuiąc udzielnemu powołaniu, mówiło się o rodzaju :

a) *Roztrząsającym czyli naradnym.*

A w szczególności gdzie ma miejsce ten rodzaj wymowy—co ma za przedmiot.—ile mówca, ażeby dostąpił swojego zamiaru, rządzić sobą samym i namiętnościami słuchaczy powinien, zachować przy-stoyność, dawać wzgląd na miejsce, osoby, czas, okoliczności i t. d.—o jakie przymioty stylu starać się powinien, i jakie zachować wymó-wienie—Niezaprzeczoną naostatek jest prawdą, że, ażeby pozyskał zaufanie, mówca do wrodzonego jeszcze talentu, łączyć powinien mor-alny charakter duszy.

b) *Sądowym.*

Cel wymowy sądowej, iey różnice od innych rodzajów, oraz róż-ność dawnych mów sądowych od dzisiejszych—*Co do przepisów:* za pierwszą zasadę powodzenia mówcy położyć należy zniomłość grun-towną prawa — zre pilność z jaką pracować powinien w roztrząsa-niu powierzony sobie sprawy—Jak daleko odpowiednim na zarzuty mówcy być należy—ile uczciwość i biegłość w sprawach publicznych iedna zaufanie mówcy i nadaie ważność iego słowom. Naostatek ia-ki styl mów sądowych byćby powinien, i jakie wady powszechnie są im wymawiane.

c) *Okazującym.*

Okazawszy pod tym oddziałem, iż pochwały albo są wyrazem wdzięczności i poszanowania ku dobroczyńcom ludzkości, albo podłem dla panów świata pochlebstwem, wystawiano porządek pochwał u dawnych narodów: rys ich spodlenia w czasach tyranii i barbarzyń-stwa; zwrot do właściwego celu za czasów Ludwika XIV. — Tu mó-wiono o pochwałach akademickich, o pochwałach znakomitych ludzi na wzór Tomasa, o ich właściwym toku różnym od biografii—ich stylu i użyteczności.

II. P O E Z Y A.

Wyobrażenie poezyi LIRYCZNEY, iey przedmiot i podział—zapał i uniesienie liryczne jest iey istotną cechą—i jakie przymioty mieć po-

winna *Oda właściwa*—Co jest *Hymn* i iacy są w tym rodzaju sławniejsi pisarze—Co jest *Oda bohatyrska, filozoficzna, dytyramb*, i iakie mamy w tym względzie wzory w poezyi dawnych i terażniejszych narodów—Czém się *pieśń* różni od *ody*—Co jest *kantata*—Co jest *duma* i czém się różni od *elegii*—O *Elegii*, iey przymiotach, właściwym iey stylu i sławniejszych pisarzach—o *Heroidach* i wzorach w tym rodzaju.

Rodzay Dydaktyczny.

Wyobrażenie poezyi DYDAKTYCZNEY w ogólności i iey podział — iakie są przymioty poezyi dydaktyczney; co zachować należy w iey układzie i wyborze stosowney materyi— O stylu poezyi dydaktyczney, i o sławniejszych pisarzach, którzy prawdy moralne w poematach swoich ogłaszali—O poematach *technicznych* czyli podających prawidła w iakiej umiejętności lub sztuce; iako też o sławniejszych w tym rodzaju pisarzach—Co rozumiemy przez *SATYRE*, iak się może podzielić, iakie są istotne iey przymioty, iaki kształt i styl bydź powinien—Celniejsze rysy historyi tego gatunku Poezji u Greków, Rzymian i terażniejszych narodów — Co jest *PARODYA*, co *PRZESTROJENIE* (*travestissement*)—O Listach poetycznych (*Epitre*) i o celniejszych w tym rodzaju pisarzach.

III. W Z O R Y.

Stosowne do każdego rodzaju Wymowy i Poezji mieli podawane wzory albo ze znakomitych pisarzy polskich, albo z tłumaczeń dobrą polszczyzną oddanych, biorąc ie w części z dzieła X. P. Chrzanowskiego pod tytułem *Wybor mowy wolney*.

IV. WŁASNE ROBOTY.

W ciągu wykładaney nauki pisali krótkie rozprawy w materjach podanych, stosownych do wiadomości nabytych—czynili rozbiory przykrótszych poematów i własney kompozycyi, albo z tłumaczenia łacińskich autorów składali wiersze.

K L A S S A VI.

I. W Y M O W A.

Dopełniając rysu obeymującego całą obszerność wymowy, nauczyciel w tej klasie starał się wyłożyć prawidła o sztuce dobrego pisania; a cokolwiek powiedział Buffon, cokolwiek rozwinął Blair, to wszystko przebiegając, wrazał swym uczniom prawidła pisania, z mocą, jasnością i przyjemnością: gdyż ten iedynie sposób może zabezpieczyć trwałość sławy autora. Rozdzieliwszy potém wszystkie płody prac uczonych na cztery osobne klasy, mówił o każdym w szczególności, a to:

O Stylu Historycznym.

Tu dawszy określenie historyi, iey związku i różnicy od wymowy, wskazał główne zamiary historyi i powinności historyka; wyłożył rozmaite podziały w historyi przyjęte; różność systematów; potrzebę nauk związek z historyą mających—Opisał przynioty opowiadania historycznego; wystawił malowanie charakterów, objaśniając to wszystko na przykładach przytoczonych z dzieł Naruszewicza, Tacyta, Liwiusza i innych; nakoniec przydał uwagę nad mowami, których historycy dawniej tak okazale używali, i na ostatek wiadomość o pisarzach wzorowych tak dawnych, iako i terażniejszych—Przy tym oddziale umieścił uwagi tyczące się Biografii, Pamiętników—Powieści i romansów: Imbo te ostatnie iako płody buyney imaginacyi, do poezyi właściwie należeć się zdaią; ale iako opowiadania zdarzeń i przypadków iakkolwiek baiecznych do tego oddziału odnosić się powinny.

O Stylu Rozmów.

Uwagi nad tym rodzajem ściągały się do okazania: co są rozmowy, iakie ich właściwe cechy—iaki podział i w iakich tylko przypadkach można tego kształtu użyć, ażeby pisma zbyt nie przedłużać, stać się przyjemnym i pożytecznym w roztrząsaniu iakiey mat-

ryi—iак należy dawać baczość na charaktery osób wprowadzonych do rozmowy—Naostatek iacy są sławnieysi ich pisarze.

O Stylu Listowym.

Nie mówimy tylko o tych listach, które są powszechnie żnaiutoe a które každy napisać iest w stanie, gdyż do ich złożenia uczoney teoryi nie potrzeba; ale o wszelkich pod tym kształtem dziełach; które rozmaitey mogą być treści, a którym tylko kształt listów nadano: słowem, obeymujemy cały rodzaj listowy—Pod nim mieszczą się rozprawy filozoficzne, podróże, wiadomości historyczne i t. d., które nigdy może nie były rzetelném osób nieprzytomnych obcowaniem; lecz którym nadadź postać listów zdało się pisarzowi rzeczą wygodniejszą—Jeżeli zaś listy są pod właściwém nazwiskiem, zawierają one niekiedy bardzo wiele okoliczności tyczących się rozmaitych wypadków służących do objaśnienia historyi, odkrycia prawdziwego charakteru osób, smak wieku i te wiadomości, których skąd inąd powziąć nie możemy—Daley wskazano uwagi względem ich sposobu pisania, i pisarzy wzorowych wymieniono.

O Stylu Dydaktycznym.

Pisma roztrząsaniu i wykładowi głębokich prawd i odkryć przeznaczono, dzielą się na dySSERTACYę i Systema czyli Teoryę iakiey umiejętności—W tym ostatnim razie wyłożono niektóre uwagi zawierające w sobie, co rozumiemy przez układ—iак w nabywaniu prawd od rzeczy znanych do nieznaných, od prawd prostych do złożonych, od szczególnych do ogólnych, od łatwiejszych do trudniejszych stopniami rozum ludzki postępuie, iaka w tym względzie nauka może być wzorem—Wspomniano o sposobie Analitycznym i Syntetycznym—naostatek zwrócono szczególniey uwagi do stylu właściwego temu rodzajowi, i przytaczano miejsca autorów nayıpiękniey w ięzyku polskim piszących—Wymieniono nakoniec pisarzy naczelných w przedmiocie Literatury powszechney znakomitych.

II. HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ.

Nie mamy jeszcze dokładney Historji Literatury Polskiej, równie iak nie mamy porządnego zbioru dzieł oyczystych: iednakże, ile z prac pojedynczych uczonych ludzi korzystać można, Nauczyciel namieniwszy o początkach narodu polskiego, o rozmaitych dyalektach słowiańskiej mowy, o pierwiastkach iego oświecenia się, wskazał naydawniejsze literatury oyczystey zabytki, czyniąc nad niemi uwagi tak co do pisowni, iako téż co do wyrazów ięzyka i iego składni— Następnie uważał wzrost nauk w wieku XVI, przebiegał historją sławniejszych pisarzy polskich wieku Zygmunów, najsławniejszego naukami i wewnętrzną pomyślnością dla kraju.— Po tém naywyższém wygórowaniu nastąpił czas zepsucia dobrego smaku i upadek literatury naszej—tu rzuciwszy smutném okiem na wszystko niszcący bezład krajowy, a razem patrząc na to rozumu i smaku zepsucia, (iak sądzić z małej liczby dzieł z tego peryodu pozostałych można), przeszedł do wymienienia znakomych pisarzy w czasie odrodzenia się gustu za panowania Stanisława Augusta wsławionych.

NAUKI MATEMATYCZNE,

dawane przez Antoniego Suchodolskiego Nadwornego Radcę,
Doktora Filozofji, Pomocnika Dyrektora Gymnazium.

K L A S S A III.

I. A R Y T M E T Y K A.

O potęgach i pierwiastkach.

Wynoszenie do potęg i wyciąganie pierwiastku — Kwadraty, sześciany, czwarte i piąte potęgi dziewięciu liczbowych znaków i liczb zakończonych na zera — Skład kwadratu, sześcianu, czwartéy i piątéy potęgi liczby ilekolwiek znaków mającéy — Też potęgi ułomków

pospolitych i dziesiętnych — Wyciąganie pierwiastków kwadratowych, sześciennych, czworo i pięciopotęgowych z takichże potęg zupełnych i niezupełnych tak w liczbach całych, iako i łamanych.

o Stosunkach i proporcjach.

Stosunek różnicowy i wielorazowy — Własności i odmiany zachodzące w stosunkach — Proporcya różnicowa i wielorazowa — Proporcya ciągła — Własność fundamentalna każdej proporcji, stąd wartość któregokolwiek proporcji wyrazu — Stosunki składane — Stosunki podwójne, potrójne i t. d. oraz dwumnożne, trójmnożne i t. d. a w ogólności wielokrotne i wielomnożne: stąd sposoby wynajdowania ilukolwiek średnich proporcjonalnych między dwiema danemi liczbami.

Różne odmiany z wyrazami proporcji różnicowej i wielorazowej bez naruszenia proporcji — Ważna zawisłość w odpowiadających sobie zadaniach działań arytmetycznych zachodzących w stosunkach i proporcjach.

o P o s t ę p a c h.

Opis postępu (progressio) — Wykładnik postępu — Wnioski z opisu postępów — Wiadomy wyraz pierwszy postępu, jego wykładnik i liczba wyrazów wydaia wyraz ostatni — Z danych pierwszego i ostatniego wyrazu oraz liczby wyrazów, wynayduie się wykładnik — Z danych wyrazów pierwszego i ostatniego, oraz wykładnika, otrzymujemy liczbę wyrazów — Sposoby znalezienia zbioru, czyli summy wyrazów każdego postępu, oraz mnogości z wyrazów postępu wielorazowego; co ostatnie ułatwia wzajemność działań zachodzących w postępach — Mówiąc o zbieraniu wyrazów, powiedzą uczniowie o liczbach trójkątnych i kwadratowych.

II. G E O M E T R Y A,

dawana podług układu Euklidesa.

1. Opis bryły, powierzchni, linii i punktu — Rodzenie się kątów — Kąty proste, ich równość — Kąt rozwarty i ostry — Koło

D

i jego części — Figury prostokreślne — Przystawianie trójkątów — Własności trójkąta równoramiennego i równobocznego — Kąty przyległe i przeciwległe w wierzchołku — Różne własności trójkątów — Teoryja linii równoodległych — Ważność kąta zewnętrznego, oraz trzech kątów w trójkącie — Kąty zewnętrzne i wewnętrzne wszelkich prostokreślnych figur — Własności równoległoboków — Trójkąt i równoległobok mające spólną podstawę i wysokość — Dopelnienia równoległoboków około przekątnej równoległoboku położonych — Zamiana figur prostokreślnych na trójkąt i równoległobok — Równość kwadratu przeciwprostokątnej ze summą kwadratów pozostałych boków trójkąta.

2. Równość kwadratu z prostokątami zawartemi jego bokiem i wszystkimi tegoż boku ucinkami — Równość kwadratu i iakiejkolwiek linii z kwadratami dwóch tej linii ucinków i podwójnym prostokątem temiż ucinkami zawartym: a wogólności prostokąty i kwadraty z linii całych i ich ucinków, oraz z linii z przedłużeniami wziętych i ze samychże przedłużeń — Ważność kwadratu z boku przeciwnego kątowi rozwartemu, lub ostremu w każdym trójkącie — Zamiana figury prostokreślnej na kwadrat równy iey co do powierzchni.

5. Własność linii prowadzony h od punktu na średnicy koła obranego, prócz środka, do przecięcia okręgu i od punktu wziętego za kołem, padających na część okręgu wklęsłą i wypukłą — Własności kół przecinających się i stycznych wewnątrz lub zewnątrz — Linie równo i nierówno oddalone od środka koła — Teoryja linii stycznych z kołem — Kąty mające swe wierzchołki we środku i na okręgu koła, oraz wewnątrz koła i za jego okręgiem — Kąty w tymże samym odcinku koła są między sobą równe — Kąty przeciwne czworokąta w koło wpisane go ważą dwa kąty proste — Podobne kół odcinki, wsparte na równych cięciwach, są między sobą równe — W kołach równych, kąty równe we środkach, lub przy okręgach mające wierzchołki, obejmują łuki równe; łuki równe odpowiadają kątom równym, cięciwy równe obejmują łuki równe i nawzajem — Własność kąta w półkolu, oraz kątów w odcinku od półkoła większym i mniejszym — Kąty zawarte między cięciwą i styczną — Prostokąty

zawarte ucinkami cięciw przecinających się nawzajem, tudzież liniami przecinającemi koła i ich częściami za kołem.

4. Sposób wpisania w koło i na niem opisania trójkąta równokątnego z danym, oraz wpisania i opisania koła na danym trójkącie — Sposoby wpisywania kwadratu, oraz pięciokąta, sześciokąta i piętnastokąta foremnego w koło dane — Sposób opisania na daném kole wielokąta foremnego o iednakiey liczbie boków z wielokątem w toż koło wpisanym, oraz w dany iakikolwiek wielokąt foremny wpisania koła, i na nim opisania.

K L A S S A IV.

I. A R Y T M E T Y K A.

o Logarytmach.

Logarytmy są miarami stosunków wchodzących w skład stosunku pierwszego wyrazu postępu wielorazowego, czyli iedności do któregokolwiek w tymże postępie wyrazu, albo raczey są wykładnikami wyrazów postępu wielorazowego — Te wykładniki składają postępowo różnicowy liczb naturalnych zaczęty od 0; stąd wyrazy postępu różnicowego są logarytmami odpowiadających sobie wyrazów w postępie wielorazowym — Cecha logarytmowa — Sposoby układania tablic logarytmowych — Różne tablice, ich używanie — Użycie logarytmów w działaniach arytmetycznych mnożenia, dzielenia, wynoszenia do potęg i wyciągania różnopotęgowych pierwiastków — Sposoby wynalezienia logarytmu ułamka, liczby mieszaney i przewyższającej granice tablic, oraz wyszukania liczby odpowiadającej logarytmowi, którego w tablicach nie znajdziemy — Sposoby przywiedzenia Logarytmów tablicowych do układu, w którymby liczba 2, 3, lub iakakolwiek inna oprócz 10, była podstawą.

II. GEOMETRYA.

Dalszy ciąg Geometrii płaskiej.

1. Wielkości wielokrotne i proporcjonalne geometrycznie — Gdy cztery wielkości są proporcjonalne, będą równie wielokrotne pierwszej i trzeciej do równie wielokrotnych drugiej i czwartej w tymże samym stosunku — Z wielkości proporcjonalnych, gdy pierwsza większa jest, równa lub mniejsza od drugiej; będzie też trzecia większa, równa, lub mniejsza od czwartej — Wielkości proporcjonalne, są też proporcjonalne na odwrot (Invertendo) — Z wielkości proporcjonalnych, iaką jest częścią, lub iak wielokrotną pierwsza drugiej; będzie tąż częścią, lub tak wielokrotną trzecia czwartej — Stosunki wielkości równe temuż samemu, są między sobą równe — W stosunkach równych, zbiór poprzedników ma się do zbioru następników, iak którykolwiek poprzednik do swego następnika — Z wielkości proporcjonalnych, gdy pierwsza jest większa, równa lub mniejsza od trzeciej; będzie druga większa, równa, lub mniejsza od czwartej — Między częściami taki zachodzi stosunek, iaki między ich równie wielokrotnemi — Odmiana porządku we śrzednich wyrazach (Permutando) — Złożone wielkości proporcjonalne, są i rozdzielone proporcjonalne (Dividendo) — Wielkości proporcjonalne i złożone proporcjonalne będą (Componendo) — Odmiana porównywania poprzedników z różnicami między niemi i następnikami (convertendo) — Odmiana porównywania wielkości naprzemian w porządku prostym, lub pomieszany (ex aequali simpliciter: ex aequali in proportione perturbata seu inordinata) — Stosunki złożone z równych.

2. Podobieństwo figur płaskich prostokreślnych — Stosunki trójkątów i równoległoboków mających podstawy lub wysokości równe — Przypadki podobieństwa trójkątów — Stosunki boków trójkąta prostokątnego z ucinkami przeciwprostokątnej i wysokością trójkąta, tudzież ucinzków z wysokością — Stosunki powierzchni figur płaskich prostokreślnych podobnych — Stosunek równoległoboków równokątnych — Zamiana figury prostokreślnej na iakikolwiek wielokąt fo-

równy, lub nieforemny, równy w powierzchni figurze daney — Przecięcie linii w stosunku średnim i skrajnym — Stosunek kątów i wycinków w kołach równych.

Geometryja bryłowa.

1. Rozmaite położenia tak linii iako i płaszczyzn względem siebie — Własność kąta bryłowego zawartego trzema kątami płaskimi — Ważność kątów płaskich zawierających kąt bryłowy — Kąty bryłowe zawarte trzema kątami płaskimi równymi względem siebie — Wykreślenie kąta bryłowego ze trzech danych kątów płaskich — Bryły równe i podobne — Własności równoległocianów — Równoległociany równe — Stosunek równoległocianów, mających równe wysokości, albo podstawy — Stosunek równoległocianów podobnych i różnokątnych — Równość graniastosłupów trójkątnych.

2. Podział ostrosłupa trójkątnego na ostrosłupy i graniastosłupy trójkątne — Stosunek graniastosłupów, w równej liczbie wpisanych w ostrosłupy trójkątne, iednakową wysokość mające — Stosunek ostrosłupów o teyże wysokości — ostrosłup i graniastosłup mające podstawy i wysokości równe — Stosunek ostrokągu z walcem, gdy mają wysokość i podstawę spólną — Stosunek ostrokągu i walców mających teyż samę wysokość, lub podstawę — Stosunek ostrokągu i walców podobnych — Ostrokągi i walce równe — Opis kuli (sphera), ogólne iey własności — Wykreślenie bryły wielościenney w kuli więkšej ze dwóch spólszrodkowych tak, aby ściany tey bryły nie dotykały się powierzchni kuli mniejszej — Stosunek wielościanów podobnych w kule wpisanych i wszelkich brył podobnych — Stosunek kul.

Materye dopełniające dzieła Euklidesa. o kole, walcu, ostrokągu i kuli, oraz o wymiarze linii, powierzchni i brył.

1. Stosunek obwodów wielokątów foremnych wpisanych w koła, lub na nich opisanych — Powierzchnia wielokąta foremnego na kole opisanego lub wpisanego w koło — Stosunek okręgów kół — Sposoby znalezienia przez przybliżenie okręgu koła z wiadomey średnicy czyli wyznalezienia stosunku przybliżonego średnicy koła do iego okręgu — Powierzchnia koła — Stosunek powierzchni koła do kwadratu na niem opisanego —

Stosunek powierzchni kół — Powierzchnia wycinka i odcinka — Powierzchnia wypukła walca prostego — Stosunek powierzchni wypukłych i powierzchni całych walców prostych podobnych — Stosunek powierzchni wypukłych walców prostych mających jedną wysokość, albo równe podstawy — Walec jest równy równoległocianowi gdy ich podstawy i wysokości są równe — Powierzchnia wypukła ostrokągu prostego całego i ściętego — Powierzchnia kuli — Powierzchnia wypukła odcinka kulistego — Powierzchnia wypukła bryły zwaney kłosem kulistym — Kula jest równa ostrosłupowi mającemu podstawę równą powierzchni kuli, a wysokość promieniowi teyże kuli — Równność wycinka kulistego z ostrosłupem trójkątnym mającym podstawę równą powierzchni kulistej wycinka, a wysokość równą promieniowi kuli.

2. Miarą prostokąta jest mnogość z iego podstawy przez wysokość — Stąd wymiar powierzchni każdego równoległoboku, trójkąta, wielokąta foremego lub nieforemnego, koła, wycinka i odcinka, powierzchni wypukłej i całej walca, ostrokągu prostego, powierzchni kuli i powierzchni wypukłej kulistego odcinka — Równoległocian prostokątny ma za miarę mnogość z iego podstawy przez wysokość — Stąd wymiar bryłowatości równoległocianu ukośnokątnego, graniastopsła i ostrosłupa, bryły iakieykolwiek ograniczonej powierzchniami płaskimi, walca, ostrokągu, kuli i wycinka kulistego.

III. TRYGNOMETRYA PŁASKA.

Opis Trygonometrii i linii trygonometrycznych — Linie Trygonometryczne łuków nawzajem dopełniających się i spełniających, tak do połowy, iako też do całego okręgu koła — Sposoby układania Trygonometrycznych tablic — Rozwiązywanie trójkątów prostokreślnych prostokątnych i ukośnokątnych przy użyciu logarytmów, lub bez ich pomocy.

IV. O PRZENOSNIKU, CERKLU PROPORCYONALNYM i o PODZIAŁKACH.

Przenośnik i jego użycie — Linie cięciw, wielokątów, części równych, płaszczyzn i linie brył na cerklu proporcjonalnym oznaczone — Sposoby wyznaczenia tych linii za pomocą rachunku lub figur dokładnych, ich użycie — Mówiąc o liniach brył, uczniowie tej klasy wskażą sposoby od Geometrów starożytnych użyte, do wynalezienia dwóch średnich geometrycznie proporcjonalnych między dwiema danymi prostymi liniami, oraz wyłożą narzędzie służące do wynajdowania między dwiema liniami ilukolwiek średnich geometrycznie proporcjonalnych — Podziałka zwyczajna, dziesiątkowa, podział zwany Nonniuszem.

V. RÓWNOWAŻENIE (LIBELLATIO).

Różnica między równowagą pozorną (libella apparens) a prawdziwą (vera) — Narzędzia w równoważeniu używane — Sposoby równoważenia miejsc mniej lub więcej od siebie oddalonych.

VI. PRAKTYKA MIERNICZA.

Poznawszy narzędzia, w praktyce mierniczej używane, uczniowie tej klasy, w ciągu roku materje wykładane stosowali do wymiarów na gruncie za pomocą stolika i kątomierza — Okazą anappy miejsc przez siebie zmierzonych.

Rozwiązywanie zagadnień i Rysunki topograficzne były domową zabawą uczniów class III i IV.

K L A S S A V.

A l g e b r a.

1. Pierwsze początki myślenia, któremi ludzie przychodzą do wynalazków — Potrzeba wprowadzenia w rachunek znaków ogól-

nych — Opis zrównania i funkcyi — Użycie znaku dodatnego i odjemnego — Dodawanie, odciąganie, mnożenie i dzielenie algebraiczne — Działania zachodzące w ułomkowych funkcjach — Rozwiązanie zrównania 1^{go} stopnia — Rozwiązywanie pytań zamykających kilka nieznanych ilości — Pytania nieoznaczone — Zastosowanie pytań nieoznaczonych do teoryi eliminacyi — Różne gatunki zrównań.

2. Nowy rodzaj zrównań odkrywa nam różne potęgi i działania im właściwe — Skład potęgi 2^{giej} i sposób wnoszenia do niej funkcyy wielowyrazowych — Wzór ogólny funkcyi i zrównań 2^{giej} potęgi — Skład i własności wyższych iakichkolwiek potęg — Wyciąganie pierwiastków — Rozwiązanie zrównania 2^{go} stopnia — Znaczenie i własności pierwiastków uroionych — Funkcye niewymierne i działania im właściwe.

3. Ogólne własności zrównań iakiegokolwiek stopnia — Rozwiązanie zrównań stopni wyższych zamyka wszystkie zrównania niższych stopni — Własność ostatniego terminu; stąd rozwiązanie zrównania — Wyrzucenie iakiegokolwiek terminu, a w szczególności drugiego w zrównaniu — Wzór Newtona dowiedziony z własności zrównań stopni wyższych — Zastosowanie tego wzoru rozciągnięone do potęg iakichkolwiek wykładników i do wyciągania pierwiastków — Ze wzoru Newtona wyżej dowiedzionego wyprowadzić wzór

$$(P + PQ)^n = P^n + \frac{n}{1} P^{n-1} A Q + \frac{n \cdot n-1}{2} P^{n-2} A^2 Q^2 + \frac{n \cdot n-1 \cdot n-2}{3} P^{n-3} A^3 Q^3 + \frac{n \cdot n-1 \cdot n-2 \cdot n-3}{4} P^{n-4} A^4 Q^4 \text{ etc. i okazać ie-}$$

go zastosowanie do wyciągania pierwiastków — Pierwiastki rzetelne i uroione w zrównaniu — Potrzeba i sposób oswoobodzenia zrównań od niewymierności — Sposoby eliminacyi na zrównania stopni wyższych.

K L A S S A VI.

I. A L G E B R A.

Rozwiązanie zrównania 3^{go} stopnia — Przypadek, w którym zrównanie 3^{go} stopnia nie może być dokładnie rozwiązane — Rozwiązanie zrównania 4^{go} stopnia — Ułatwienie trudności o liczbie

pierwiastków zachodzący — Gatunki pierwiastków wyciągają się z porównania stopnia 3^{go} z 4^{tym}. — Sposoby rozeznawania potęg zupełnych w funkcjach niewymiernych i uroionych — Ogólny sposób rozeznawania pierwiastków uroionych w zrównaniu — Zastosowanie poprzedzającej teoryi do zrównań 3^{go} stopnia — Ułatwia się trudność zachodząca w zrównaniach wypadkowych.

II. L O G I K A.

1. Natura daie nam nayspierwszą naukę sztuki myślenia.
2. Rozbiór iest iedynym sposobem do nabycia wszelkich wiadomości—Jak go sama natura uczy?
3. Rozbiór tworzy dowcipy w poznaniu trafne; zły metod fałszywe.
4. Jak natura uczy postrzegać przedmioty zmysłowe, dla nadania nam wyobrażeń rozmaitego gatunku?
5. Wyobrażenia rzeczy niepodpadających pod zmysły.
6. Rozbiór władz duszy.
7. Przyczyny czułości i pamięci.
8. Wiadomości, któreśmy winni naturze, tworzą układ, w którym wszystko ma doskonały związek, a obłąkanie nasze z zapomnienia iey przestrogi pochodzi.
9. Mowa na migi iest rozbiorem myśli.
10. Wszystkie języki są sposobami rozbiorowemi: ich niedokładność.

HISTORIA NATURALNA i FIZYKA,

dawane przez Jana Wolskiego Mag. Fil.

K L A S S A III.

z Historii Naturalney.

I. FIZYOLOGIIA ZWIERZĄT.

1. Podział w ogólności wszystkich istot.

2. Krew, co do stopni ciepłoty, w dwójakim uważa się stamię, a przez oddychanie pewnym ulega odmianom.
3. Co są muszkuły, nerwy i zmysły zwierzęce?
4. Co się rozumie przez sen, zdrętwienie i zwierzęta nocne?
5. Siły duszne wspólne albo też właściwe człowiekowi i zwierzętom.
6. Podział królestwa zwierzęcego.

II. O ŻWIERZĘTACH SSĄCYCH.

Opisawszy różne zwierząt części, mówić będą uczniowie tej klasy o cechach podług układu Linneusza ustanowionych, a podzieliwszy je na rzędy i rodzaje, opowiadać będą historią przyrodzoną wszystkich w tej klasie zwierząt.

III. O PTAKACH I PŁAZACH.

Podobnym sposobem iak w poprzedzającej klasie, wyłożywszy rozmaite fizyologiczne wiadomości, klasy drugiej ptaków i klasy trzeciej płazów, opowiedzą historią przyrodzoną każdej w obu tych klasach umieszczonej istoty.

IV. Z OGRODNICTWA.

Płoty samorodne. Zakładanie sadów, szepienie, kożuchowanie, oczkowanie, puszczanie, odkładanie, łączenie, karbowanie i t. d. drzewek. Założenie szkółki na drzewa owocowe, rozmaite maści i narzędzia ogrodnicze.

Za domowe zabawy przepisywali naczysto historią w szkole słyszanych i opisywanych zwierząt, i to okazać będą powinni.

K L A S S A IV.

I. z *Historji Naturalney*.

Trzy pozostałe klasy zwierząt, iakimi są: ryby, c wady i ro-

baki z potrzebnymi fizyologicznymi wiadomościami, iako też z historią szczególną każdej w tych klassach zawartej istoty, uczniowie tej klasy mieli wyłożone; a przeto na wszelkie w tej mierze zapytania odpowiadać będą, i samę w tym oddziale naukę opisaną we własnych sexternach okażą.

Cała wiadomość o zwierzętach wzięta jest z dzieła X. Jundzilla P. Z. U. W.

II. z Fizyki ogólney.

1. Przedmiot tej nauki, podział, znaczenie różnych technicznych wyrazów i podział własności ciał.
2. Wykład rozmaitych ogólnych własności.
3. Rozmaite rodzaje ruchów od *bezwładności* (zależących).
4. O prawidłach równowagi machin, czyli Mechanika Statyka.
5. Jakie są ruchy wynikające ze siły ogólney pod imieniem *ciężkości* znaiomey, z zastosowaniem do ruchu krzywodróżnego, iako powstającego ze siły ciężkości i bezwładności.
6. O ruchu względnie do środka ciężkości ciał.
7. O ruchu wahadeł uważanym teorycznie i odbywającym się na różnych miejscach ziemi, i o wynikających stąd wnioskach.
8. O ruchu rzutnim.
9. O ciężkości i równowadze płynów, czyli oddział Fizyki pod imieniem *Hydrostatyki* zajętej.
10. O sile ciężenia powszechnego i wykład systematu Kopernika.
11. O objawieniach słońca przez wzgląd ruchu ziemskiego po swojej orbicie.
12. O objawieniach obrotu planet około swych osi.
13. O objawieniach księżycy.
14. O ciężkości ciał na różnych miejscach ziemi i iey figurze.

K L A S S A V.

z Fizyki szczególney.

I. O C I E P L I K U.

1. Ciepłik i iego własności.

2. Dwoiaki stan ciepłika w ciałach i stan iego przyrodzony.
3. Rozmaite ciepłomierze.
4. Ciała za zmianą stanu swego, uwalniają lub połykają ciepłik.
5. Temperatura ciał; ciepłik właściwy i własności na nim dostrzeżone.

II. z POCZĄTKÓW CHEMII STOSOWANYCH DO FIZYKI.

6. Ciała proste i składane, siła ciężkości we względzie chemicznym uważana i przedmiot tej nauki.
7. Własności ciał złożonych, stosunki chemiczne i rozkład ciał.
8. Narzędzia chemiczne.
9. Pierwiastki czyli ciała nierozłożone.
10. Własności świetlika, promienie ogrzewające i kwaszące, wpływ iego na związki chemiczne.
11. O związkach chemicznych i objawieniach wydobywania się ciepłika.
12. Gaz kwasorodny, wodorodny, skład i rozkład wody i własności pierwiastków składających wodę.
13. Soliród, iod i związki ich chemiczne; saletroród i węglík.
14. Kwaszenie ciał, różne iego stopnie, skład i rozkład powietrza atmosferycznego.
15. Fosfor, siarka, bor, fluor i ich kwasy.
16. Metalle i ich podział.
17. Teorya formowania się soli.
18. Oddychanie i ciepło zwierzęce.

III. O W O D Z I E.

19. Własności fizyczne wody i stan iey troiaki.
20. O lodzie i różnych objawieniach przy przejściu wody do stanu stałego.
21. O wodzie w stanie płynnym.
22. Podział wód i ich własności fizyczne i chemiczne.

IV. O POWIETRZU.

23. Własności fizyczne powietrza.
24. O ciężkości powietrza i innych gazów.
25. O sprężystości powietrza i rozmaitych stąd objawieniach.
26. Barometr, jego teoria i użytek.
27. O wymiarze wysokości miejsc przez barometr,
28. O pompach.
29. O rozmaitych objawieniach powietrzokręgu i stanie jego higrometrycznym.
30. O powietrzu uważaném jako środkiem głosu przepuszczającym.
31. O dźwiękach porównanych i całą nauką o głosie.

V. O ELEKTRYCZNOŚCI.

32. O skutkach elektrycznych przez jakie się nam ten płyn objawia.—Podział ciał względnie do sposobu jakim się na nich wzbudza elektryczność i machina elektryczna.
33. Teoretyczne początki w nauce elektrycznej podług Franklina i Symmera.
34. Sfera działania i trzeci sposób elektryzowania ciał.
35. Butelka leydeyska, elektrofor, zgęściciel i rozmaite elektromierze.
36. O elektryczności wzbudzonej przez ciepło.
37. Objawienia elektryczności na ostrzach ciał i teoria przeciwporunów.

VI. O ELEKTRYCZNOŚCI GALWANICZNEJ.

38. Doświadczenia przed wynalazkiem stosu galwanicznego Wolty. Teoria galwanizmu i stosu odosobnionego lub nieodosobnionego.
39. O różnych istotach, których użyć można do złożenia stosu.
40. O skutkach chemicznych stosu galwanicznego.

VII. O MAGNETYZMIE.

41. O skutkach przez jakie się plyn magnetyczny objawia.
42. Teorya magnetyzmu.
43. O przyciąganiu i odpychaniu magnetyczném.
44. O udzieleniu magnetyzmu.
45. O magnetyzmie kuli ziemskiej i różnych na iey powierzchni magnetycznych objawieniach.

VIII. Z BOTANIKI.

Uczniowie tey klasy obeznawszy się z terminologią, opowiedzą układ Linneusza i z dzieła X. Jundzilla determinować będą różne krajowe rośliny.

Nakoniec różne prawdy przyrodzone doświadczeniami stwierdzać będą.

K L A S S A VI.

Dalszy ciąg Fizyki szczególney.

I. O ŚWIE TL I K U.

1. Przedmiot i podział tey nauki.
2. O prawidłach wprost rozchodzącego się światlika.
3. O prawidłach odbicia się.
4. O zastosowaniu prawideł odbicia się do zwierciadeł.
5. O prawidłach załamania.
6. O śródkach załamujących zakończonych powierzchniami krzywemi.
7. Łamanie się i rozkład światlika w szklach mnogościennych, a w szczególności w graniastosłupie trójsściennym.
8. O widzeniu przyrodzoném.
9. O widzeniu za pomocą szkieł pojedynczych.
10. O widzeniu wspomozoném przez narzędzia złożone z wielu szkieł.

11. O wadach narzędzi przez załamanie.

12. O narzędziach złożonych przez załamanie i odbicie się. —

Cała wiadomość Fizyki tak ogólnej iak szczególnej wykładana była z dzieła przez samego Nauczyciela wydanego: do obszerniejszego zaś z każdy materji wykładu, używane były rozmaite pod ręką będące z klassycznosci swoiey zalecone dzieła.

II. z FIZYOLOGII ROŚLINNEY WYDANEY PRZEZ X. JUNDZIŁŁA.

1. Cel i przedmiot tey nauki.

2. Jakie organa służą do przyymowania i przerabiania pokarmów, a iakie do ich reprodukcji.

3. Warunki i okolicznosci potrzebne do rozwiiania się i wschodzenia roślin.

4. Pokarmy roślin.

5. Nawoz wieloraki i iakie iego użytki?

6. Farby roślin, wonie, płodność i doyrzewanie owoców.

7. Choroby roślinne, ich przyczyny i sposoby zaradzenia.

III. z MINERALOGII.

1. O czém właściwie Mineralogii traktować powinna?

2. Terminologii i charaktery minerałów podług układu Wernera.

3. Szczególne opisanie czterech klass: kamieni, soli, ciał palnych i metallów.

4. Wiadomość szczególna o skałach.

W wykładaniu tey nauki, trzymano się Mineralogii Drzewińskiego.

IV. z GNOMONIKI.

Po przypomnieniu wiadomości o sferze niebieskiej i ziemskiej, kręślone były w różnych płasczyznach kompasy, czyli zegary słoneczne ze szczególnymi na to dowodami.

V. Z W A K C Y N Y.

Początek iey nastania, przez kogo wynaleziona, iaką koleją się upowszechniła, sposób iey szepienia i bieg normalny prawdziwey wakcyny.

MORALNOSC, PRAWO i HISTORIA,

dawane przez Kazimierza Osmolskiego oboygą Prawa Magistra.

K L A S S A III.

z Nauki moralney. O przystoyności, ochędstwie, staranności około ciała, wyborze sukni, przystoyném pozyciu i zjednaniu nam u innych pochwał. O nabyciu prawdziwey chwały zdanie Sokratesa. Czy dosyć iest bydź na pozór tylko pocziwym? Jakiego sobie męża do naśladowania obrać należy? — O obcowaniu ze cnotliwymi i występnyimi. Których ludzi szególniey szanować należy? w szczęściu i nieszczęściu iak się zachować powinniśmy? za małą rzecz gniewem zapalać się czy przystoi? Jak się zachować mamy w rozmowie? Jakie są cechy złego człowieka? Jakie przykłady dla gniewliwych? Jakie względy od kary uwalniać powinny? Jaka iest pospolita przyczyna urazy? Potwarców słuchać czy należy? Oco najmocniey usiłować mamy? Czy wielka różnica między kłamcą i krzywoprzysięcą? Xenokrata odpowiedź gadatliwym iaka? Powieść o wilku i liszce. Pochlebcom czy należy sprzyiać? O kruku i liszce powieść dla lubiących pochlebstwo. Z czego o obyczaiach sądzić można? Wierzyć czy wszystkim należy, czy też nikomu? Jak świadczyć mamy dobrodzieystwa? O gościnnosci.

z Jeografii starożytney. Co my nazywamy Jeografią starożytną? Jakie były zdania starożytnych o kształcie ziemi? Jak pospolicie dzielono ląd dawny a iak morza? Czy mamy iakie wiadomości ieograficzne od stworzenia świata do potopu? Co iest początkiem a w szegól-

nym Jeografii starożytnej przedmiotem? Jakie części świata w starożytności pierwszeństwo się należało? Wskazać Azyi granice, góry i rzekii Jak dawniej dzielono Azyą? O Sarmacyi, Scytyi, Seryce, Chinach. O Azyi wyższej zajmującej Assyryą, Mezopotamią, Babilonią, Medyą, Persyą. O części Azyi między morzem kaspijskiem i czarnym obejmującej Armenią, Kolchidę, Albaniją, Iberyją. O Azyi mniejszej i wyspach do niej należących—O Syryi, Fenicyi, Arabii, Indyi i wyspach niektórych Azyi.— Afryki granice, góry, rzeki, podział. O Egipcie, Marmaryce, Cyrenaice, Syrtyce, Afryce właściwej, Numidy, Maurytanii, Libii i Etyopii.

z Historii starożytnej. Co jest historia? Iloraka? Co są Epochy, a co Ery? Jakie są najdawniejsze i najsławniejsze w starożytności państwa.

O Assyryczykach. Epochy sławniejsze, początek monarchii—Wiadomość o Ninusie i Semiramidzie—Krótki rys miast Niniwy i Babilonu—Podział monarchii—Rządcy Niniwy do iey zburzenia—Panowanie królów Babilonu do iego upadku.

O Medach. Epochy. Dzieie Medów pod pierwszymi królami.—Krótki rys Ekbatany—O Deiocesie, Fraortesie, Cyaxarze—O wkroczeniu Scytów—O ostatnich Medyi królach.

O Persach, Epochy. Początek Monarchii—Woyna z Krezusem królem Lidyi—Rząd Kambizesa—Panowanie Magów—O Daryuszu I, o Xerxesie, o Artaxerxesie I, Daryuszu II, Artaxerxesie II. Panowanie Ochusa. Upadek Monarchii perskiej.

O Egipcyanach. Epochy: Początki baieczne i niepewne—o Sezostryse.

Dzieie pewniejsze. O Psammetyku—Nechaonie—Apryesie—Amazysie i Psammenicie ostatnim królu egipckim.

O Fenicyanach i innych znaiomszych narodach.

O Rządzie, sprawiedliwości, policyi, dochodach i zwyczajach wyżej pomienionych narodów. Przyczyny wzrostu i upadku monarchii perskiej.

K L A S S A IV.

z *Prawa przyrodzonego*. Wyobrażenie nauki prawa przyrodzonego, oraz należytości i powinności przyrodzonych. Droga do poznania tychże należytości i powinności—Przyrodzone potrzeby i siły człowieka i z nich wynikające nowe potrzeby—o należytościach i powinnościach człowieka osobno uważanego—o społecznym stanie człowieka z przyrodzenia wynikającym—o własności osobistej i wolności przyrodzonej—o przyrodzonych należytościach między ludźmi, w społeczności przyrodzonej zostającymi, zachodzącymi. O zobopólnej pomocy. O cnotach przyrodzonych—o *własności* i o pierwiastkowym iey nabywania sposobie, czyli o *przywłaszczeniu*—O skutkach własności czyli o należytościach i powinnościach z własności wypływających i o *przybyciu*—o należytościach z posiadania wynikających i o mniemaney własności—o ugodach w ogólnosci, i w szczególności o ugodach jednostronnych czyli dobroczynnych i dwustronnych, czyli o gatunkach zamian—o sposobie, iakim człowiek przychodzi do poznania Boga i oddawania winney mu czci—o sankcyi.

z *Jeografii starożytney Grecyi*. Opisanie dawney Grecyi, wysp znacznieyszych na morzach: Jońskiem, Egeyskiem i przy Azyi mnieyszej leżących, z wyliczeniem prowincyy, miast, gór, rzek i t. d.

z *Historyi Greckiey*. Założenie królestw w Grecyi—Woyna trojańska—Początek wolności Greków—Rzeczypospolite: Spartańska, Ateńska—Woyny z Daryuszem i Xerxesem—Szczególności niektóre o Temistoklesie i Arystydesie—Woyna peloponezka—Woyna Tebanów z Lacedemończykami—Smierć Sokratesa—Panowanie królów macedońskich: Filipa i Alexandra W.—Podział monarchii po śmierci Alexandra W. na królestwa Syryi, Egiptu i Macedonii. Stan Greków—o Rzeczypospolitey Acheyskiej i iey wskrzeszeniu przez Aratusa—o upadku iey i zburzeniu Koryntu. Stan Greków pod Cesarzami rzymskimi—Urządzenie Rzeczypospolitey Spartańskiej przez Likurga i Ateńskiej przez Solona—Religiia, święta, wyrocznie, igrzyska i t. d. Greków.

K L A S S A V.

z Ekonomiki polityczney. Wyobrażenie nauki Ekonomiki polityczney, nakładów w rolnictwie, właściciela gruntu i rolnika, odbierki rolniczej i czystego dochodu gruntowego — Istotne cechy trzech klas — Rozdzielanie się coroczney reprodukcji pomiędzy trzy klasy — O pożytecznym lub szkodliwym narodowi rolniczemu biegu pieniędzy. O rolnictwie krajowem — o przemyśle rzemieślniczym, handlu i ludności — Zródła dochodów publicznych — Miara podatków — Wnioski wypadające z poznanej osnowy stósunków ekonomicznych w narodzie.

z Jeografii starożytnych Włoch. Granice Włoch, różne tego kraju nazwiska — Podział z wyliczeniem prowincy, miast, narodów, gór, rzek i t. d. Wyspy do Włoch należące: Sycylia, Aeoliae insulae, Sardynia, Korsyka, Melita.

Illirya i Hiszpania.

z Historji rzymskiej. Początek Rzymian. Urodzenie, wychowanie i przygody Romulusa i Remusa — Śmierć Remusa.

Romulus Królem obrany, urządza Senat, obowiązki ludzi przepisuje, ustanawia religijne niektóre obrządki; ustawy względem dzieci i kobiet nakazuje, i popis ludności w Rzymie nakazuje — Wysłanie posłów do Sabinów — Porwanie Sabineek — Zemsta Tacyusza Króla Sabinów — Śmierć Romulusa.

Numa Pompilius Królem obrany. Jego przykład zachęca do rolnictwa — Umiera.

Tallus Hostilius wstępuje na tron — Wojna z Albańczykami — Walka Horacyuszów z Kuryacyuszami — Horacyusz zwycięzca siostrę zabija.

Ancus Martius podbija kraj Latinów i niszczy ich miasta — kraj wewnątrz urządza.

Tarkwiniusz stary przesady ntwierdza — Zawieść synów ostatniego Króla, którzy mu życie wydzierają.

Servius Tullius za pomocą Tanakwili wdowy po Tarkwiniuszu tron zasiada. Lucyusz spisek przeciw niemu robi i zabija go. Tullia po martwych zwłokach ojca یدzie.

Tarkwiniusz Pyszny otrzymuje koronę. Buduje Kapitol. Kupuje ziemi sybilskie. Historia Lukrecyi. Wypędzenie Tarkwiniuszów.

Rząd monarchiczny zniesiony a ustanowiony republikański. Spisek na przywrócenie królewskiej władzy, do którego Brutusa synowie wchodzi. Ich kara. Śmierć Brutusa. Porsenna Tarkwiniusza przywrócić na tron usiłuje. Mucyusza czyn szlachetny. Klelii ucieczka.

Larczyusz pierwszy Dyktator. Lud się na górę świętą przenosi. Powieść Meneniusza Agryppy.

Koryolan z Rzymu wygnany, dzierżawy rzymskie pustoszy. Poselstwa do niego Kapłanów, jego matki i żony. Odstępstwo od oblężenia. Śmierć jego. Prawa gruntowe. Cyncynatus dwakroć wzięty od pluga na Urząd — Porażka Ekwów.

Decemwirowie przywłaszczają sobie absolutną władzę — Zamordowanie Dentatusa. Appius usiłuje skłonić do swych zamiarów niewinną Wirginię — Śmierć Wirginii — Zniesienie władzy Decemwirów.

Trybunowie wojskowi — Spisek Spuryusa Meliusa. Cyncynatus oyczynę ocala. Furius Kamillus zwycięża Weiensów i na wygnanie ustępuje. Napady Gallów. Brennus Kapitol oblega. Manliusz go brojni. Kamillus Gallów wycina. Manliusz z Tarpejskiej skały strącony. Kurcyusz w przepaść się rzuca.

Waleryusz Korwus bunt uśmierza. Mecynsa i Tytusa Manliusza pojedynk. Kara Tytusa Manliusza. Decyusz na śmierć się dobrowolnie ofiaruje. Niepowodzenie Rzymian w wojnie ze Samnitami. Pyrrus Samnitom posiłki daje. Porażka Rzymian. Odwrot Pyrrusa. Wojna punicka. Patryotyzm Regulusa. Jego niewola, poselstwo do Rzymu, powrot i męki. Kartagińczykowie o pokoy proszą. Wojna Rzymian z Illiryjczykami i Gallami. Zerwanie pokoju z Kartagińczykami. Charakter Annibala, jego powodzenia i nieszczęścia. Antyoch Król syryjski. Śmierć Annibala. Zburzenie Kartaginy.

Grakchusowie usiłują powściągnąć skażenie obyczajów w Senatorach i Patrycjuszach. Saturnius Tyberysza Grakcha zabija. Śmierć Kaiusa Grakcha. Moźnowładztwo górę bierze.

Skażenie obyczajów wewnątrz, zewnątrz zwycięstwa. Ingurta posłów do Rzymu z darami wysyła. Kilkakroć zwyciężony. Przybycie Metellusa do Numidy. Maryusz wojnę numidyjską kończy.

Ingurta Maryuszowi wydany i na umorzenie głodem w więzieniu skazany. Wojna z Mitrydatem. Wygnanie i powrot Maryusza. Sylla oyczynę uarzmia, dożywotnią Dyktaturę składa i z upokarzaiący choroby umiera. Spisek Katyliny. Pompeiusza z Krassem poróżnienia, z którego Juliusz Cezar korzysta. Pierwszy tryumwirat. Cezar otrzymawszy Konsulat, naywyższą władzę przywłaszczyć zamysła. Cezar, Pompeiusz i Krassus dzielą się prowincyiami. Woienne dzieła Cezara w Gallii i Brytanii wielkiej. Poróżnienia między nim a Pompeiuszem. Cezar Rubikon przebywa. Pompeiusz z Rzymu uchodzi. Bitwa na równinach farsalskich. Pompeiusz zwyciężony naprzód do Lesbos po żonę płynie, a ztamtąd do Egiptu udaie się, gdzie zabity' zostaje. —

Cezar udaie się za Pompeiuszem do Egiptu. Daie protekcyą Kleopatrze. Uięty iey wdziękami w roszkzach się zatapia. Rządy Antoniusza w Rzymie. Powrot Cezara do Rzymu. Smierć Katona. Wyprawa Cezara do Hiszpanii. Iego tryumf nad nieprzyaciółmi. Mniemana żądza królewskiego tytułu. Spisek przeciw niemu i śmierć w Senacie. Antoniusz rozruch wsczyna. Drugi tryumwirat Antoniusza, Oktawiiusza i Lepidusa. Brutus i Kassysz do Grecyi się udaia, zbieraią woyska. Ich wyprawa na Licyczyków i Rodyczyków. Złączenie się w Sardos. Bitwa pod Filippi. Postępek tryumwirów. Upadek rzeczypolitey. Miłość Antoniusza ku Kleopatrze. Iego podróż do Egiptu i poróżnienie z Augustem. Bitwa morska pod Akcyium. Ucieczka i śmierć Kleopatry i Antoniusza.

August władzcą rzymskiego państwa zostaje. Tyberyusz następca Augusta. Zwycięstwa i zgon Germanika. Krzyżowa śmierć Chrystusa. Wyniesienie i upadek Seiana. Kaligula następca Tyberyusza. Iego pycha, przywłaszczenie czci boskiej, rozrzutność, zbrodnie, okrucieństwa i śmierć gwałowna. Klaudyusz cesarzem obwołany do Brytanii ładnie. Porażka Brytanów. Karaktatus do Rzymu w niewolą zaprowadzony. Messalina i Agryppina żony Klaudyusza. Neron, iego okrucieństwa, zabójstwo matki własney. Spisek Pizona. Smierć Seneki, Lukulla Petroniusza i samegoż Nerona. Galba cesarzem obrany i zabity. Tenże los Ottona spotyka. Vitellius w szkaradney rozpuście pograżony na śmierć skazany. Wojna Wespazyana z Żydami. Tytus Ierozolimę oblega, iego cnoty. Wyprawa Agrykoli do Brytanii. Cha-

rakter Domicjana; jego okrucieństwa i śmierć. Nerwa, jego szlachetność i łagodność. Trajan, jego wielkie talenta. Najazdy i łupiestwa północnej dziczy, sprostowanie nadużycia w rządach i śmierć Adryana. Tytus Antonin uczonych wspiera. Marek Aureliusz i Lucyusz Werus. Commodus, którego panowanie było pasmem rozpusty i niesprawiedliwości, tajemnie uduszony. Pertinax monarcha sprawiedliwy i mądry, zrzucony z tronu i zabity. Dydius monarcha słaby, we własnym pałacu zabity. Sewerus do wojen skłonny, wewnętrzny rząd państwa powierza Plaucyanowi, który go zabić zamysła, lecz sam od syna cesarskiego Karakalli zabity. Karakalla własnego brata w objęciach matki zabija, krew poddanych przelewa; zabity i do Tybru wrzucony. Heliogabal: jego życie zniewieściale i nierozumne, Alexander Severus mąż cnotliwy i talentami zaszczycony. Maxymian olbrzymiej postaci i niezmiernej siły, okrutnik, w czasie snu zabity. Papiian i Balbinus. Gordyjan z rozkazu Filipa zamordowany. Filip państwo osłabił. Gallus rozpustny. Prześladowanie Chrześcijan. Walerian okrutny. Gallienus od własnych żołnierzy zabity. Flawiusz Klaudiviusz. Aurelian z Cezarem porównany: Zenobiją Królową Palmiry zwycięża. Tacyt sześć miesięcy panuje. Probus walecznością znakomity od żołnierzy zabity. Karus monarcha skażony, od pioruna zabity. Numeryan w Lektyce zabity. Dyoklecjan: hordy barbarzyńców państwo napadają. Konstancjusz. Chlorus Galeryusz Konstantyn W. religią chrześcijańską przyjmuje, do Włoch wchodzi i zwycięstwo odnosi, zrywa związek z Licyniuszem. Żonę swą Faustę i syna Kryspa na śmierć skazuje. Stolicę państwa z Rzymu do Konstantynopola przenosi, co się upadku rzymskiego państwa na zachodzie przyczyną stało.

Gotowie strasznymi bytć zaczynają. Hunnowie ich rozpraszają. Państwo w ustawicznych dziczy napadach upada.

K L A S S A VI.

z *Prawa politycznego*. Wyobrażenie nauki prawa politycznego. O pospolitych potrzebach ludzi w stanie rolniczym zostających. O ugodzie pospolitej i wynikającej stąd społeczności. O potrzebie poruczenia

komukolwiek władzy naywyższej. O kształcie rządu narodowego. O wzajemnych potrzebach, należytościach i powinnościach między narodem i naywyższą zwierzchnością zachodzących. O bezpieczeństwie narodu tak wewnętrznem iak i zewnętrznem. O potrzebie, gatunkach, sankcyi i promulgacyi Ustaw w narodzie. Ustawy istotne i porządkowe równie iak i kara niemi przepisana arbitralne w niczem bydź nie powinny. O władzy prawodawczej, sądowej i wykonawczej. O podległości prawom zgodney z wolnością przyrodzoną. Prawidła dla urzędu sądowego. O powszechney instrukcyi. O stosunkach między władzą naywyższą a interessami religijnymi. Administracyia dochodów publicznych. Miara i proporcya w wydatkach. O porządku skarbowym. O władzy stanowienia podatków w narodzie. O należący się z dochodów publicznych naywyższej zwierzchności nagrodzie.

z Prawa narodów. Wyobrażenie nauki prawa narodów. Przyrodzona między narodami społeczność, udzielnosc, niepodległość. — Wzajemne narodów potrzeby i wynikające z nich należytości i powinności. Związek przyrodzoney sprawiedliwości z prawdziwym pożytkiem i rzetelnymi interessami narodów, który się nayoczywiściej we trzech różnych względach okazuje, toiest 1. w tém, co się tycze handlu zewnętrznego: 2. w tém, co się tycze woyny i pokoju, 3. w tém, co się tycze umów i ugód które pomiędzy narodami zachodzić mogą, ztąd

1. *o Handlu zewnętrznym.* O potrzebie wzajemnego między narodami handlu. O istotnym interesie każdego narodu w handlu zewnętrznym. O interesie każdego narodu nietamowania handlu swego z innymi narodami. O niegruntowności i niedorzeczności przyczyn, dla których wolność handlu pospolicie tamowana bywa, iakimi są:

1. Powiększenie publicznych dochodów.
2. Rozkrzewienie rękodzielnego w kraiu przemysłu.
3. Nadanie pierwszeństwa w handlu obywatelom własnym przed zagranicznymi.
4. Zbogacenie się z inszych narodów i pozyskanie na swą stronę wagi handlu w pieniądzech.
5. Uśmierzenie zbytków.

6. Bazaźń niedostatku lub zbytniey drogości rzeczy do życia potrzebnych.

7. Ponieważ inne narody takowy handel zewnętrzny tamują.

O związku zachodzącym między rzetelnemi interesami narodów we względzie handlu a przyrodzonymi ich ku sobie obowiązkami.

2. *Co się tycze wojny i pokoju.* O zgodności prawdziwych interesów narodów względem pokoju i wojny z przyrodzoną sprawiedliwością. Prawo wojny.

3. *Co do ugód między narodami.* O potrzebie dobrowolnych między narodami ugód. Główniejsze między niemi ugody czyli traktaty. Prawidła, wedle których mają być zawierane wszelkie między narodami ugody. Prawo poselstwa. Układ równowagi w potędze narodów, iak względem założonego celu zdaie się być chwalebny i wielu tym pozorem omamia; tak w istocie swojej iest zupełnie temuż celowi przeciwny, szkodliwy i niepodobny.

Istotna przyczyna niezgody, wojen, arbitralności i niesprawiedliwości w postępkach narodów.

Każdy zosobna naród postępując podług prawideł przyrodzoney sprawiedliwości, bez względu na iakiekołwiek maxymy, któremi się inne narody rządzą, szczęśliwym stać się może.

z Geografii dawney Polski. Granice i podział dawnego królestwa Polskiego na prowincye, tych znowu na wojewodztwa z wyliczeniem powiatów ziem.

z Historji polskiej. Początek narodu polskiego. Podział historyi tego narodu na okresy. Co się w każdym okresie zawiera w ogólności? w szczególności:

Epocha I. Panowanie Leszków i Popielów.

Epocha II. Panowanie z familii Piastów: Ziemowita, Leszka, Ziemomysła, Mieczysława I, Bolesława I. Wielkiego, Mieczysława, Kazimierza, Bolesława II. szodrego czyli śmiałego, Władysława Hermana, Bolesława III. Krzywoustego, Władysława II, Bolesława IV. Kędzierzawego, Mieczysława III. starego. Kazimierza II. sprawiedliwego. Leszka białego. Władysława laskonogiego. Bolesława V. wstydlwego. Leszka czarnego. Władysława Łokietka. Wacława Króla czeskiego. Przemysława Xiażęcia Wielkopolskiego. Kazimierza Wielkiego.

Ludwik z domu Andegawęńskiego Król węgierski, siostrzeniec Kazimierza W.

Jadwiga córka Ludwika Królową polską koronowana i Jagielle zaślubiona, od którego zaczyna się:

Epoka III. Panowanie z domu Jagiellońskiego: Władysława Jagielly. Władysława III. warneńskiego. Kazimierza IV. Jana Alberta. Alexandra. Zygmunta I. Zygmunta Augusta.

Epoka IV. Rząd wolny elekcyjny. Panowanie z różnych domów. Henryk Walezy Królewic francuzki.

Stefan Batory syn Stefana Woiewody Siedmiogrodzkiego.

Zygmunt III. z Jana Króla szwedzkiego domu Waza i Katarzyny Jagiellonki, córki Zygmunta I. — Po nim panowali Władysław IV. i Jan Kazimierz Jezuita, Kardynał, jego synowie.

Michał Wiśniowiecki potomek Korybuta syna Olgerda a brata Jagiety. Jan III. Sobieski z Jakóba Sobieskiego Kasztelana krakowskiego i Teofili Daniłowiczowny woiewodzianki ruskiej, wnuczki Hetmana Żółkiewskiego. Fryderyk August II. z Jana Jerzego III. Elektora saskiego. Stanisław Leszczyński syn Rafała na Lesznie Leszczyńskiego i Anny Jabłonowskiej, Woiewoda poznański.

Fryderyk August III, syn Fryderyka Augusta II.

Stanisław August Poniatowski, syn Stanisława Kasztelana krakowskiego i Konstancyi Xiężniczki Czartoryskiej.

z Geografii dawney Rossyi. Dawna Sarmacya i Scytyia. Dawna Ruś. Cymeryanie czyli Gotowie i Scytowie. Maiotowie i Massageci. Bulgarowie, Kozary i Pieczyngi. Sławianie, ich charakter i osady. Nakoniec osady narodów: Czudy, Estowie, Jamy, Wezy, Meria, Mordwa, Muroma, Czeremissa, Perm, Jugry.

z Historji Rossyjskiej. Podział historyi na Epochy.

Epoka I, zawierająca wewnętrzny stan Rossyi przed przyyściem Ruryka do roku 862 po Chrystusie. Wezwanie Ruryka, Synensa i Truwora do Rossyi.

Epoka II. Od założenia Monarchii rossyjskiej przez W. Xiążęcia Ruryka do niajazdu Tatarów, toiest od r. 862 do 1224 roku, trwająca lat 362. Panowali w niej Ruryk I. — Igor I. Rurykowicz — Swiatosław I. Igorowicz. Jaropek I. Swiatosławicz. Włodzimierz I.

Swiatosławicz. Swiatopełk I. Jaropełkowicz. Jarosław I. Włodzimierzowicz. Izasław I. Jarosławicz. Wszewłod I. Jarosławicz. Swiatopełk II. Izasławicz. Włodzimierz II. Wszewłodowicz. Mścislaw I. Włodzimierzowicz. Jaropełk II. Włodzimierzowicz. Izasław III. Dawidowicz. Rościslaw Mścislawicz. Mscislaw II. Izasławicz. Hleb Jurewicz. Włodzimierz III. Mścislawicz. Roman Rościslawicz. Swiatosław III. Wszewłodowicz. Ruryk II. Rościslawicz. Wszewłod III. Swiatosławicz. Mścislaw III. Romanowicz.

Wewnętrzny stan Monarchii i narodu: Wiara, nauki i kunszt. Prawa i moneta Rosyi w tej drugiej Epoce.

Epocha III. Od nayscia Tatarów do ich wygnania; toiest od 1224 do 1462 roku, trwająca lat 238. Panowali w niej: Włodzimierz IV. Rurykowicz. Izasław II. Mścislawicz. Jarosław II. Wszewłodowicz. Swiatosław IV. Wszewłodowicz. Andrzej Jarosławicz. Alexander Newski Jarosławicz. Jarosław III. Jarosławicz. Wasil I. Jarosławicz. Dymitr Alexandrowicz. Andrzej III. Alexandrowicz. — Michał II. Jarosławicz Twerski. Jerzy III. Daniłowicz Moskiewski. Dymitr II. Michałowicz Twerski. Alexander II. Michałowicz Twerski. Jan I. Daniłowicz Kaleta. Symon I. Janowicz pyszny. Jan Janowicz. Dymitr III. Konstantynowicz Suzdalski. Dymitr IV. Janowicz Doński. Wasil II. Dymitrowicz. Wasil III. Wasilewicz ślepy.

Rozległość i granice Rosyi— Wiara, rząd, pisma, urzędy i woysko. Nauki i kunszt. Moneta, wiara, zboże i handel w trzeciej tej epoce.

Epocha IV. Od wygnania Tatarów do wstąpienia na tron rossyjski domu Romanów, toiest od 1462 do 1613 roku, trwająca lat 151. Panowali w niej: Jan III. Wasilewicz. Wasil IV. Janowicz. — Jan IV. Wasilewicz groźny. Fiedor I. Janowicz. Borys Fiedorowicz Godunow. Bazyli Ianowicz Szuyski.

Wiara, nauki, kunszt, handel, prawa, moneta i rozległość Rosyi w tej IV. epoce.

Epocha V. Od 1613. do zeyścia Katarzyny II, toiest do 1796 roku, lat 183. Panowali w niej Michał Teodorowicz Romanów. — Alexy Michałowicz. Teodor Alexieiewicz. Piotr I. Alexieiewicz, pierwszy IMPERATOR całej Rosyi. Katarzyna I. Piotr II. Alexieiewicz. —

Anna Iwanowna. Elżbieta Piotrowna. Piotr III. Fiedorowicz. Katarzyna II. Alexiejiowna.

Religiia, oświecenie, handel. Obszerność. Siła zbroyna. Stan narodu. Prawa i moneta Rossyi w ostatniey tey epoce.

JĘZYK ROSSYYSKI,

dawany przez Jana Neuville G.S.

O d d z i a ł p o c z y n a i ą c y c h.

Uczniowie tego oddziału wprawiwszy się w czytanie i pisanie rossyyskie, nabywali pierwszych zasad grammatyki rossyyskiej; uczyli się na pamięć wokabul; tłumaczyli z tegoż ięzyka na polski: *O powinnościach człowieka.*

O d d z i a ł p o s t ę p u i ą c y c h.

Tego oddziału uczniowie, mieli wyłożony podział mowy na ośm części; każdej w szczególności określenie, odmiany rzeczowników i przymiotników, stopniowanie, formy na rzeczowniki i przymiotniki, zaimki, odmiany słów i imiesłów; oraz wyliczone części mowy nieodmienne i ich własności, iakoto: przysłówków, przyimków, spoyników i wykrzykników. Oprócz tego tłumaczyli z rossyyskiego na polski ięzyk: „О любви къ жизни — Рѣчь Фабія Максима къ Емилію (изъ Ливія) — во зло упошребленная пословица — вредъ ошь невѣжества — перепелка — о Божіемъ благословеніи — судьба — другъ челоѳческаго рода — заплата — благополучіе — любовь къ ближнему — также и о попомкахъ думать надобно — Хорошій но непріятой совѣль — Различіе между бережливостію и скупостію — Служа-

петь каковымъ долженъ быть — Искусство радоваться и никогда о шаковомъ веселіи не сожалѣть.

Третье Отдѣленіе.

Сии ученики изъ грамматики учились: о сочиненіи словъ — О разположеніи частей слова — О произношеніи словъ — шакожь правила поэзіи сокращенной переводъ Аддама Бате, то есть: о повѣствовательной поэзіи, которая раздѣляется на три части, какъ то: на басню, на пастушескую поэзію и эпическую поэму.

Переводили съ російскаго языка на полской, разные стихи, а именно: Романсъ на попомлѣніе Г. Дубянскаго — Спансви Богу — Эклога Дорысь — пень смерти — Экспромптъ на вопросъ — Два голубя — къ сосѣду — къ лирѣ — соловей и чижь — Волкъ и ягненко — Терпѣніе — Лисица и волкъ — Скупой — Волкъ въ пастушескомъ плащѣ — Спорища — Осель въ уборѣ — Къ Блудову — Государынѣ Императрицѣ Маріи Ѳеодоровнѣ.

Продолженіе перевода прозою, о словесности Римскихъ историковъ.

J E Z Y K F R A N C U Z K I

dawany przez Józefa Jochera.

Oddział poczynających.

Wskazane mając wymawianie zgłosek i niektóre ogólniejsze o iloczasię prawidła, zatrudniał się ten oddział ćwiczeniem w czytaniu: wyszczególnieniem części wchodzących w skład mowy i onych rozmaitem użyciem. Przechodził o kształtowaniu rodzajów i odmian.

nie liczb: o czasowaniu słów foremnych i nieforemnych w zdaniach twierdzącem, przeczącem, pytającym i pytająco przeczącem, łącząc słowa z zaimkami — Też formy czasowania uczniowie pisali na tablicy dla wprawy w pisownią, postrzegając razem prawideł o formowaniu czasów. W rozbiorze grammatycznym niektórych paragrafów z wypisów każdy wyraz odmieniając podług właściwych iemu odmian, stawali się dochodzić ich etymologią związku iednych z drugimi i składni rządu.

Oddział. postępujących.

Poznanie własności i użycie dokładne każdej części mowy w połączeniu z innemi, będąc istotnemi warunkami do należytego układania zdań i porządnego rozbioru myśli drugich; składnia mowy francuzkiéy zawierająca naukę o łączeniu, zgodzie i szyku wyrazów, wszystko to było przedmiotem zatrudnienia uczniów tego oddziału. Różność iaka zachodzi w użyciu trybów podług różnicy czasów, lub wtrąconych we frazesy i innych części mowy. Prawidła używania czasów w zastosowaniu do różnych okoliczności mowy — Przyimki, różne przysłówki, zaimki iakie są zdolne zdziałać odmiany w układzie okresów — Różność znaczeń przymiotników położonych przed lub po rzeczownikach — Imiesłowy iakim ulegają prawidłom stosownie do mowy w którój się znajdują. O rządach różnych części mowy.

Trudnili się tłumaczeniem wypisów francuzkich i dzieło Krasickiego *Pan Podstoli* z polskiego na francuzki język przekładali — Uczyli się na pamięć niektórych wyimków z autorów klassycznych.

T R O I S I È M E C L A S S E .

N'y ayant point d'exercice plus capable de mettre les jeunes gens à portée d'écrire dans une langue et d'en connaître le génie que la traduction, cette Classe s'en est occupée particulièrement. L'ouvrage de Krasicki intitulé : *Les Vies des hommes célèbres* fut traduit du polonais en français. Tout en traduisant on s'appliquait à faire remarquer les différentes acceptions des termes, leur signification

tant propre que figurée et métaphorique, leurs vrais rapports aux idées et aux sens, leur analogie ou dissemblance et la différence des tropes aux quels autorise la langue française relativement à ceux qu'adopte la langue nationale. Pour acquérir une notion quelconque et de l'aptitude de juger de l'excellence des vers ou de leur valeur intérieure, on apprit à connaître les préceptes de la poésie française et on évalua les ouvrages en ce genre par le plus ou moins d'exactitude dans la composition et la conformité aux règles de l'art. Des Modèles en tout genre tels que l'Épique, le Dramatique, le Didactique et le Lyrique furent présentés aux écoliers. Ils composaient des lettres et des thèmes dans la langue française pour s'exercer à la diction et à la pureté du langage.

JĘZYK NIEMIECKI,

dawany przez Jana Lehmana.

Oddział poczynających.

O wymawianiu niemczyzny na wzór polszczyzny — O wymawianiu dwugłosek i spółgłosek — O znamionach pisarskich wspólnych niemczyźnie z polszczyzną — O znamionach właściwych niemczyźnie — O częściach mowy niemieckiej — formy przypadkowania przedimków, przymiotników i rzeczowników — formy czasowania słów posiłkowych i foremnych — Uczniowie tego oddziału czytać będą w języku niemieckim i okażą formy charakteru.

Oddział postępujących.

Rodzaje rzeczowników żywotnych i nieżywotnych — Prawidła powszechnie poznawania rodzajów imion — stopniowanie przymiotników — Przypadkowanie — Używanie przedimka określonego i pojedynczego — Przed iakiemi imionami opuszcza się przedimek — Uwagi nad formami przymiotników i rzeczowników — O imionach nie-

foremnych i ułomnych — O czasowaniu słów w ogólności — o Słowach nieforemnych i złożonych — O używaniu słów posiłkowych — O słowach powiązanych — o słowach nieosobistych — o używaniu trybu bezokolicznego.

Tłumaczyli z języka niemieckiego na polski Pana Beniamina Hausteyna: *Sammlung deutscher auserlesener Stellen.*

Dritte Abtheilung.

Ueber die Wortfolge — Von der allgemeinen Wortfolge — Die erste, zweite, und dritte Art der Wortfügung — Uebereinstimmung der Worte — Von der Rection — Einige Bemerkungen in Hinsicht der Uebereinstimmung des Eigenschaftsworts und des Hauptworts — Von der Rection der Zwischenwörter — Bindewörter — Nebenwörter — Vorwörter — Von der Rection des Nennworts — Zeitworts — der Mittelwörter — Von der Tonmessung.

Uebersetzungen des vierten und fünften Abschnitts aus dem deutschen Lesebuche — Ins deutsche wurden Theophrasts Charaktere übergetragen.

R Y S U N K I

dawane przez Jana Neuville G. S.

Oddział poczynających.

Uczniowie tego oddziału mieli podane prawidła rysowania części twarzy w szczególności.

Oddział postępujących i doskonalących się.

Sposób rysowania głów, rąk, nóg i całej postaci człowieka.

Uczniowie celujący nauką i obyczajami.

z K L A S S Y I.

1. Gorski Ignacy.
2. Mazurkiewicz Woyc.
3. Cieliski Ignacy.
4. Krzeczowski Stefan.
5. Artychewicz Alexand.
6. Sułkowski Alexander.
7. Kollupayło Lucyan.
8. Strzeмиński Franciszek.
9. Kozmiński Leon.
10. Popławski Alexander.
11. Zienkowiec Leon.
12. Zaleski Józef.
13. Strzeмиński Ludwik.
14. Zienkowiec Paweł.

z K L A S S Y II.

1. Eysymontt Kazimierz.
2. Ciechanowski Andrzej.
3. Talkowski Maciej.
4. Adzikiewicz Józef.
5. Zieliński Franciszek.
6. Skoczyński Marcelli.
7. Kozakiewicz Kazimierz.
8. Radowski Stanisław.
9. Orda Napoleon.
10. Staniszewski Michał.
11. Tomaszewski Bonifacy.

z K L A S S Y III.

1. Hołowko Stefan.
2. Estko Roman.
3. Rydzewski Paulin.
4. Hołowicz Michał.
5. Łabuński Ignacy.
6. Siedlikowski Kasper.
7. Suchodolski Kazimierz.
8. Kozmiński Andrzej.
9. Kozmiński Jan.
10. Zaleski Julian.
11. Strzeмиński Antoni.
12. Obniski Leon.
13. Kollupayło Ludwik.
14. Hreczko Hippolit.
15. Niedzwiedzki Stanisł.
16. Małcużyński Karol.

z K L A S S Y IV.

1. Bukraba Stanisław.
2. Giecołd Stefan.
3. Suzin Michał.
4. Heltmann Franciszek.
5. Cznołowski Bogdan.
6. Eysymontt Aurelian.
7. Janczewski Wawrzyn.
8. Rudziejewski Józef.

z K L A S S Y V.

1. Kraskowski Tomasz.
2. Eychler Franciszek.
3. Jankowski Jan.
4. Heltmann Józef.
5. Małachowski Ludwik.

z K L A S S Y VI.

1. Suzin Adam.
2. Abramowicz Jakób.
3. Zieliński Tadeusz.
4. Kaszuba Jan.
5. Jundzill Jan.
6. Eysymontt Lucyan.

Zgodność z postanowieniem Zgromadzenia Nauczycieli w Gimnazjum poświadczam Antoni Suchodolski
Pom. Dyr.

F

20036

1819